

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

říjnové vydání Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci zahajujeme exkluzivním rozhovorem s předsedkyní relativně nové soudní instituce v Haagu. Soudkyně Ekaterina Trendafilová předsedá tzv. Kosovskému tribunálu. Čím se tato nová instituce umístěná do světové soudní metropole zabývá?

Veronika Čáslavová přináší zprávu o letošním udělení Nobelovy ceny míru, kterou získali lékař Denis Mukwege a jezídka Nadia Murad jako ocenění boje proti sexuálnímu násilí, které je v některých oblastech běžně využívaným prostředkem vedení válečných konfliktů.

Vzhledem k tomu, že v roce 2018 oslavil Římský statut Mezinárodního trestního soudu 20 let od svého přijetí, bilancuje Petr Pospíšil v sekci Mezinárodní trestní spravedlnost jeho úspěchy i nenaplněná očekávání.

Michal Kubica z evropské sekce pojednává o rozhodnutí Evropského parlamentu, který zahájil řízení proti Maďarsku kvůli ohrožení hodnot Evropské unie.

Nela Černotová ze sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se zaměřuje na následky již pět let trvajících konfliktu v Jižním Súdánu.

V rámci české sekce se Barbora Antonovičová a Lucie Nechvátalová věnují případu podmíněného propuštění odsouzeného na doživotí na svobodu. Stalo se tak v ČR v rámci popisovaného komplexního případu poprvé.

Příjemné počtení Vám přeje

za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma	 3
<ul style="list-style-type: none"> Rozhovor s předsedkyní Kosovského tribunálu v Haagu Ekaterinou Trendafilovou: Tribunál je připraven na první obžalobu Nobelova cena za mír 2018: Ocenění boje proti sexuálnímu násilí jako prostředku vedení války 	 3 9
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 12
<ul style="list-style-type: none"> Římský statut slaví 20 let od svého přijetí Humanitární krize v konžském regionu Kasai pokračuje 	 12 15
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 18
<ul style="list-style-type: none"> Evropský parlament zahájil řízení proti Maďarsku kvůli ohrožení hodnot Evropské unie Juncker vyzval ve svém posledním projevu o stavu EU k aktivnějšímu zapojení do utváření světa 	 18 21
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 24
<ul style="list-style-type: none"> Trvajícím konflikt v Jižním Súdánu a jeho následky Pákistán kritizuje Čínu za chování k etnickým muslimům 	 24 27
4) Česká republika a lidská práva	 29
<ul style="list-style-type: none"> Soud poprvé propustil na svobodu člověka odsouzeného na doživotí Když advokát radí klientovi lhát před soudy 	 29 33
Monitoring lidskoprávních publikací	35
Redakce Bulletinu	36

Titulní fotografie: Soudkyně Ekaterina Trendafilová u Mezinárodního trestního soudu v roce 2014, zdroj: ICC-CPI.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i Manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Rozhovor s předsedkyní Kosovského tribunálu v Haagu Ekaterinou Trendafilovou: Tribunál je připraven na první obžalobu

Jan Lhotský

Tzv. Kosovský tribunál je novým hybridním trestním soudem, který kombinuje prvky mezinárodního a vnitrostátního práva. Ačkoliv je formálně součástí soudního systému Kosova, jeho sídlo se nachází v Haagu. Proč byl ustaven?

Od roku 2011 Evropská unie (EU) podporovala vznik nového hybridního tribunálu, který by vyšetřil určité zločiny, jež byly údajně spáchány či připravovány na území Kosova. Tím se staly tzv. Kosovské zvláštní senáty a Úřad zvláštního žalobce (*Kosovo Specialist Chambers and the Specialist Prosecutor's Office*, dále jako „Kosovský tribunál“).

Po více než roce příprav se Kosovský tribunál plánuje přemístit z provizorních prostor do svého oficiálního sídla, kde by se měla konat budoucí soudní jednání. Prezidentka Kosovského tribunálu Ekaterina Trendafilová přijala nabídku Centra pro lidská práva a demokratizaci a podělila se s námi o své postřehy a názory.

Profesní dráha v oblasti trestní spravedlnosti

Paní předsedkyně, děkujeme, že jste přijala pozvání na rozhovor. Mohla byste, prosím, na začátku popsat své profesní zkušenosti a kroky, jež Vás zavedly do Haagu?

Předmětem mého zájmu byla vždy trestní spravedlnost a s ní spojené oblasti, tedy lidská práva a mezinárodní humanitární právo. Jako profesorka na Univerzitě Sv. Klimenta Ohridski v Sofii jsem na daná témata též pravidelně přednášela. Svě vědomosti v oblasti komparativního trestního práva a trestní spravedlnosti jsem navíc dále rozvíjela během pobytů v Německu a Spojených státech jako stipendistka Humboldtovy a Fulbrightovy nadace.

Vedle svého akademického působení jsem se zároveň věnovala praktikování trestního práva nejprve jako zástupkyně okresního žalobce u Obvodního

Ekaterina Trendafilová [1]

soudu v Sofii a později též jako advokátka zapsaná u Bulharské advokátní komory. Dříve, než jsem se připojila k Mezinárodnímu trestnímu soudu (MTS), zastupovala jsem Bulharsko v Komisi OSN pro prevenci trestných činů a trestní spravedlnost ve Vídni a jako evropský expert jsem se dále účastnila řady různých projektů týkajících se trestní spravedlnosti v Bulharsku a státech bývalé Jugoslávie.

V roce 2006 jsem byla jmenována soudkyní MTS, kde jsem zastávala pozici předsedající soudkyně přípravného senátu II a předsedkyně přípravného úseku. V řadě případů jsem dále působila jako členka odvolacího senátu, který rozhodoval jak o předběžných, tak konečných odvoláních. Po skončení mého funkčního období u MTS v březnu 2015 jsem byla vybrána a jmenována na post předsedkyně Kosovského tribunálu.

Soudkyně Trendafilová ve své pracovně [2]

Kterými případy jste se během Vašeho funkčního období u MTS zabývala?

V době mého působení v odvolacím senátu jsme se zabývali prvními dvěma odvoláními v případech vedených proti Thomasi Lubangu Dyilovi, kde jsme rozhodovali o meritorní stránce věci a otázce reparací, a proti Mathieu Ngudjolu Chuiovi. V tomto řízení jsem zároveň podruhé za dobu svého mandátu u MTS připojila k rozhodnutí většiny své disentní stanovisko.

Co se týká mé práce jakožto předsedající soudkyně přípravného senátu II a členky přípravných senátů I a III, podílela jsem se na řešení většiny případů a situací, které byly daným senátům přiděleny, např. první případ vedený proti bývalému viceprezidentovi Demokratické republiky Kongo Jean-Pierru Bembo Gombovi, případy proti Boscu Ntagandovi, Josephu Konym a ostatním, nebo komplikované případy v rámci situace v Keni, jež byly zahájeny původně proti šesti podezřelým, mimo jiné i proti současnému prezidentovi Keni Uhuru Muigai Kenyattovi a viceprezidentovi Williamu Samoei Rutovi.

Nadto jsem se zabývala též případem súdánského prezidenta Umara al-Bašira stejně jako řadou dalších případů, které jsou dosud zapečetěny. V souhrnu lze říci, že mé působení u MTS byla zkušenost plná výzev, díky níž jsem měla možnost setkat se s řadou inovativních a zajímavých právních otázek a rozhodovat o výkladu některých částí Římského

statutu, Jednacího a důkazního řádu a Znaků skutkových podstat zločinů.

Proč vznikl Kosovský tribunál?

Podívejme se nyní blíže na důvod, proč bylo sídlo Kosovského tribunálu umístěno v Haagu. Mohla byste popsat sled událostí, jež vedly ke vzniku Kosovského tribunálu?

Vzhledem k tomu, že jsem se politických vyjednávání o vzniku Kosovského tribunálu neúčastnila, mohu mluvit pouze z pozice pozorovatele, který tento vývoj sledoval zvnějšku. Kořeny Kosovského tribunálu lze vysledovat až ke knize Carly del Ponte, v níž vyjádřila své znepokojení nad tím, že některé ze zločinů spáchaných na území Kosova nebyly předmětem vyšetřování a stíhání u Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, dále jako ICTY). Tyto nedostatky byly podrobněji popsány ve zprávě švýcarského právníka Dicka Martyho pro Parlamentní shromáždění Rady Evropy, publikované pod názvem „Nelidské zacházení s lidmi a nezákonné obchodování s lidskými orgány v Kosovu“ (*Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*). Tato zpráva z ledna 2011 doporučovala zahájení řádného vyšetřování podezření z válečných zločinů, zločinů proti lidskosti a jiných trestných činů spáchaných v Kosovu.

V roce 2011 EU ustavila Zvláštní vyšetřovací skupinu, která byla pověřena shromážděním důkazů týkajících se jednotlivých podezření. Po třech letech hlavní žalobce Zvláštní vyšetřovací skupiny Clint Williamson oznámil, že získané důkazy poskytují dostatečný právní podklad pro podání obžaloby. Pro projednání jednotlivých případů však bylo třeba zřídit vhodnou instituci, která by zaručovala nejen řádné vedení trestního řízení v souladu s mezinárodními standardy týkajícími se spravedlivého procesu a dalších práv obviněných osob, ale též bezpečnost svědků.

Po výměně nót mezi tehdejší Vysokou představitelkou EU pro zahraniční vztahy a bezpečnostní politiku Catherine Ashtonovou a prezidentkou Kosova Atifete Jahjaga v roce 2014 ratifikoval kosovský parlament mezinárodní úmluvu o vzniku Kosovského tribunálu. Brzy poté vydal kosovský Ústavní soud rozhodnutí, v němž posuzoval, zda vznik Kosovského tribunálu není v rozporu s kosovskou ústavou. Následně dne 3. srpna 2015 přijal kosovský parlament čl. 162 ústavy a zákon o Zvláštních senátech a Úřadu zvláštního žalobce, čímž byl proces ustavení Kosovského tribunálu završen.

Co se týká samotné struktury instituce, Kosovský tribunál kopíruje všechny úrovně soudního systému

Soudkyně Trendafilová v roce 2014 u MTS [3]

Kosova – a to prvostupňový soud, odvolací soud, Nejvyšší soud i Ústavní soud.

Bylo nutné vytvořit zcela nový tribunál? Proč se dané případy nemohly projednat u domácích soudů nebo ICTY?

Zaprvé, co se týká kosovského soudního systému, zločiny podle mezinárodního práva, jež by měl Kosovský tribunál řešit, zahrnují komplikované právní otázky, se kterými by si domácí instituce poradily jen velmi obtížně. Vzhledem k citlivosti řízení se tak představitelé EU a Kosova dohodli, že veškerá vyšetřování a trestní stíhání budou efektivněji vedena institucí, jež se bude nacházet mimo území Kosova.

Samozřejmě je přirozené se ptát, proč se případy nemohl zabývat ICTY. Předně, ICTY ukončil svou činnost již v listopadu 2017. Důležitější je však fakt, že jeho příslušnost byla omezena na zločiny spáchané v průběhu ozbrojeného konfliktu na území bývalé Jugoslávie, zatímco zpráva Rady Evropy se zabývala zločiny překračujícími tento časový a teritoriální rámec, tzn. zločiny spáchanými v Kosovu a Albánii po skončení tohoto ozbrojeného konfliktu. Z těchto důvodů ICTY nebyl v takové pozici, aby mohl vyšetřit všechny zločiny uvedené v dané zprávě, ačkoliv se zabýval hned dvěma případy, které se daných událostí dotýkaly.

Řízení v Haagu a Kosovu

Bude Kosovský tribunál oprávněn vést soudní jednání i mimo Haag?

Tato otázka byla řešena v rámci výměny nót a později též v zákoně o Zvláštních senátech a Úřadu zvláštního žalobce, který umožňuje, aby se sídlo Kosovského tribunálu nacházelo buď v Kosovu, nebo v Haagu. Přenesení soudních jednání na území, kde byly zločiny údajně spáchané, však musí předcházet komplexní vyhodnocení situace v zemi, postavení svědků a celkového dopadu tohoto kroku na trestní řízení. Z těchto důvodů je takové rozhodnutí ponecháno zcela v diskreci jednotlivých senátů, jež se případem zabývají v různých fázích řízení, ať už se jedná o prvoinstanční soud, odvolací soud, Nejvyšší soud nebo Ústavní soud.

Jednání *in situ* může mít nejen pozitivní, ale i negativní vliv na usmíření post-konfliktních společností. Během mého mandátu jako soudkyně MTS jsem ře-

šila dva příklady týkající se situace v Keni. Společně se svými kolegy jsem aktivně podporovala, aby se soudní jednání konalo přímo v Keni a nebylo tak přiřizováno stereotypní vnímání MTS jako cizího soudu, který nemá ponětí o situaci v zemi, kde ke zločinům skutečně došlo. K našemu překvapení se však na plénum soudců obrátila skupina nevládních organizací, které s tímto rozhodnutím nesouhlasily, protože se bály, že by soudní jednání v Keni podnítilo další nepokoje. Jde o zářný příklad toho, že podobná rozhodnutí musí být přijímána po zohlednění všech specifík jednotlivých případů.

Zřídil Kosovský tribunál v zemi svou pobočku, která by mu například mohla poskytnout součinnost při výslechu svědků?

Tato otázka spadá do kompetence soudní kanceláře, jež tento krok v současné době intenzivně zvažuje. Výslechy svědků mohou být v každém případě prováděny pomocí video-přenosu z jakékoliv země, a to v závislosti na místě pobytu konkrétního svědka.

Je Kosovský tribunál připravený?

Nová budova, která by se měla stát oficiálním sídlem Kosovského tribunálu, je téměř dokončena. Je Kosovský tribunál již plně funkční?

Poté, co jsem se v lednu 2017 ujala svého úřadu, jsme si v souvislosti s činností Kosovského tribunálu vytyčili řadu priorit. Nejprve jsme začali připravovat Jednací a důkazní řád (dále pouze „Řád“), který musel být schválen plénum soudců ze seznamu mezinárodních soudců. Po měsíci intenzivní práce dokončil náš malý tým svůj první návrh, který rozeslal k revizi soudcům jmenovaným představitelem

mise EU v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky po přísném výběrovém řízení vedeném nezávislou výběrovou komisí.

Po přijetí komentářů a návrhů soudců jsme provedli v původní verzi Řádu podstatné změny, zároveň jsme se však snažili zachovat terminologii právního systému Kosova. Dále jsme si byli vědomi, že je třeba v návrhu zohlednit i osvědčenou praxi jak domácích soudů, tak mezinárodních institucí jako např. MTS, ICTY, Zvláštního tribunálu pro Libanon (*Special Tribunal for Lebanon*, dále jako STL) nebo Zvláštních senátů soudů v Kambodži (*Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*, dále jako ECCC), abychom neopakovali chyby z minulosti. Zrevidovaný návrh Řádu byl nakonec soudci ze seznamu mezinárodních soudců přijat za pouhé tři dny, což je jejich zásluhou dosud nevídané.

Práce se následně posunuly do druhé fáze, v rámci níž byl Řád předložen k posouzení Zvláštnímu senátu Ústavního soudu. Soudci podrobili Řád důkladnému rozboru a nakonec schválili 199 z 208 článků. Zbývající ustanovení, jež se týkala zejména zvláštních vyšetřovacích opatření, byla shledána v rozporu s Kapitolou II Ústavy Kosova a musela být opětovně upravena. Závěrečná verze Řádu byla formálně schválena Zvláštním senátem Ústavního soudu 28. června 2017 a vstoupila v platnost 5. července 2017. Od tohoto momentu může Kosovský tribunál přijímat obžaloby, zvláštní vyšetřovací opatření či jiné žádosti Úřadu žalobce.

Kromě Řádu jsem dále úzce spolupracovala se soudní kanceláří na přípravě několika interních právních předpisů, např. Směrnici o obhajobě, Kodexu profesionální etiky právních zástupců nebo předpisech upravujících vazbu. Zatímco tedy čeká-

Připravované sídlo Kosovského tribunálu v Haagu [4]

me na první obžalobu od Úřadu žalobce, jsme dosti zaneprázdnění řadou přípravných prací.

Co jsou podle Vašeho názoru největší výzvy pro úspěšné fungování Kosovského tribunálu?

Na začátku patřila mezi naše priority především příprava jednotlivých právních předpisů, např. Řádu nebo Etického kodexu soudců. Dále jsme se intenzivně zabývali otázkami ochrany a bezpečnosti svědků, obětí a dalších osob, jež by se mohly ocitnout v nebezpečí z důvodu účasti v řízení před Kosovským tribunálem. Z těchto důvodů jsme ustavili Úřad na ochranu a podporu svědků, který by měl řešit veškeré komplikované otázky v této oblasti. Obvyklá opatření na ochranu svědků nalezneme samozřejmě i v Řádu, jenž upravuje např. neveřejná jednání, užívání pseudonymů nebo v krajním případě též zachování anonymity svědků. Jakékoliv podezření ze zastrahování svědků, kteří by měli vypovídat před Kosovským tribunálem, bude zároveň předmětem vyšetřování a trestního stíhání jako trestný čin proti výkonu spravedlnosti.

Co se týká výzev v budoucnu, našim hlavním úkolem bude přesvědčit obyvatele Kosova o nezávislosti této instituce, spravedlnosti řízení a absenci jakýchkoliv zásahů do naší práce. Za pomoci veřejných jednání, jež budou vysílána on-line, a řady informačních aktivit organizovaných Úřadem pro informace a komunikaci s veřejností budeme muset ukázat, že hodláme dodržet náš závazek respektovat vysoké právní standardy v oblasti trestní spravedlnosti a chránit lidská práva jednotlivců, kteří budou vystupovat před Kosovským tribunálem, ať už se jedná o podezřelé, oběti, svědky či jiné třetí strany. Pro naplnění tohoto cíle jsme za finanční podpory švýcarské vlády připravili dvouletý intenzivní informační program s pravidelnými návštěvami představitelů Kosovského tribunálu v Kosovu, během nichž by měli představit samotnou instituci a účastnit se diskuzí s občanskou společností nad otázkami týkajícími se jednotlivých řízení.

Podpora ze strany Kosova

Očekáváte, že Kosovo bude s tribunálem plně spolupracovat?

Povinnost státních představitelů Kosova spolupracovat s Kosovským tribunálem je obsažena v čl. 53 zákona o Zvláštních senátech a Úřadu

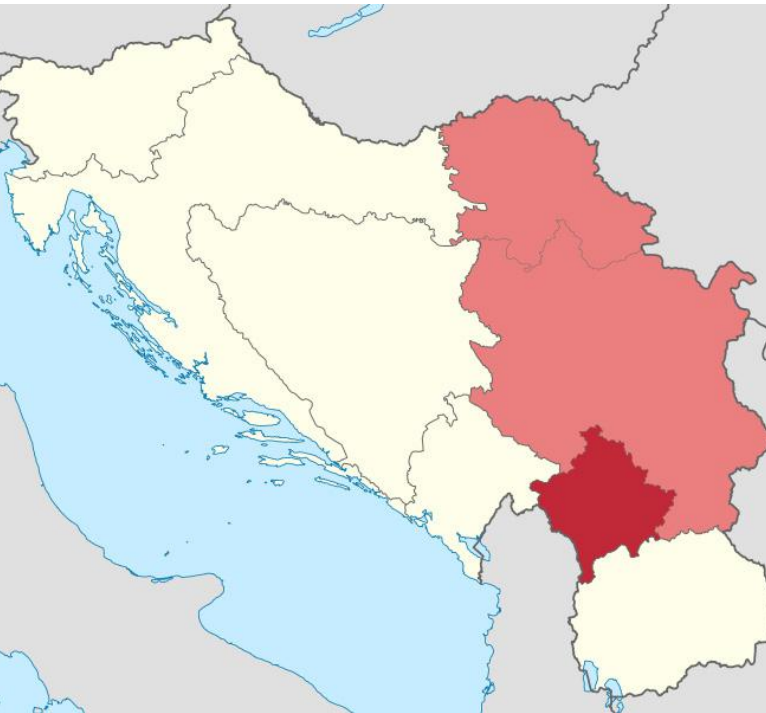
Soudkyně Trendafilová a Jan Lhotský při rozhovoru [5]

zvláštního žalobce. Během mé první návštěvy Kosova jsem se setkala s ministrem spravedlnosti Abelardem Tahirim, který mě ubezpečil, že hodlá tento závazek respektovat. Vzhledem k tomuto jsem přesvědčena, že Kosovo poskytne Kosovskému tribunálu okamžitou pomoc, jestliže o to požádá.

Kromě Kosova se k součinnosti zavázaly i další státy, jež podepsaly dohodu o spolupráci s Kosovským tribunálem. V současné době se připravuje též dohoda o přijímání odsouzených osob k výkonu trestu uloženého Kosovským tribunálem. Tato podpora je důkazem obecného přesvědčení, že zločiny spáchané v Evropě by neměly zůstat nepotrestány. Bez spravedlnosti a usmíření je mír jen velmi těžko dosažitelný.

Jak jste zmínila již na začátku, Kosovský tribunál byl založen samotným Kosovem a z právního hlediska je součástí jeho soudního systému, ačkoliv má sídlo v Haagu. V nedávné době se však v Kosovu objevily pokusy Kosovský tribunál zrušit. Je za současného právního stavu možné existenci Kosovského tribunálu právně napadnout?

Z právního hlediska existuje striktní ústavněprávní postup, který musí být dodržen jak v případě ustavení, tak v případě rozpuštění Kosovského tribunálu. Osobně si nemyslím, že by představitelé Kosova udělali cokoli, čím by zpochybnili princip zákonnosti, jenž patří mezi nejvíce respektované pilíře státu.

Kosovo (tmavě červené) [6]

Budoucí role hybridních tribunálů a MTS

Vzhledem k Vaší zkušenosti jak z MTS, tak Kosovského tribunálu, myslíte si, že hybridní tribunály budou hrát roli v budoucím vývoji mezinárodní trestní spravedlnosti nebo bude tento úkol vyhrazen pouze MTS?

Existuje mnoho argumentů ve prospěch kombinování stálých soudů a *ad hoc* hybridních tribunálů. Vytvoření MTS bylo pochopitelně revolučním krokem ve vývoji mezinárodní trestní spravedlnosti, neboť dalo jasný signál, jaké chování je v moderní společnosti nepřijatelné. MTS je však zároveň ve své činnosti do značné míry omezen.

V první řadě, MTS začal fungovat až od 1. července 2002 po uložení 60. ratifikační listiny Římského statutu a jeho věcná příslušnost dopadá pouze na válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, zločin genocidy a zločin agrese. Jinými slovy, vyšetřování specifických zločinů, z nichž některé byly navíc spáchány před 1. červencem 2002, zůstává nadále v rukou *ad hoc* hybridních tribunálů. Příkladem je STL, jehož věcná příslušnost se vztahuje na trestný čin terorismu, nebo ECCC, jež řeší zločiny spáchané v období mezi lety 1975–1979.

Ad hoc hybridní tribunály mohou dále hrát významnou roli při budování systémů soudnictví jednotlivých států. Tento aspekt byl například jedním z důvodů pro ustavení Zvláštního trestního soudu ve Středoafričské republice, který by měl domácím soudcům umožnit sdílet zkušenosti s jejich mezinárodními kolegy přiřazenými ke stejnému soudnímu senátu.

Zadruhé, činnost MTS je výrazně ovlivňována nedostatkem potřebných zdrojů. Úřad žalobce se potýká se značnou pracovní zátěží, neboť musí řešit všechny případy a situace, kterými se MTS zabývá. Samotný MTS je navíc složen pouze z 18 soudců, zatímco jeho jurisdikce se vztahuje na území a občany 123 zemí světa. Z těchto důvodů se domnívám, že *ad hoc* hybridní tribunály zůstanou i v budoucnu důležitou součástí systému mezinárodní trestní spravedlnosti.

Od svého vzniku byl Mezinárodní trestní soud předmětem kritiky, která nedávno vyústila v prohlášení několika států o jejich možném odstoupení od Římského statutu. Je MTS schopný toto kritické období překonat?

Z mého pohledu jsou kritické komentáře týkající se práce MTS a možná odstoupení některých zemí v podstatě důkazem toho, že MTS patří na mezinárodní scéně mezi pevně ukotvené instituce a jeho činnost se nutně dotýká řady zájmů a politik v jednotlivých zemích, které jsou v rozporu se zásadami mezinárodní trestní spravedlnosti. Jinými slovy, pro mě jde o doklad toho, že MTS odvádí dobrou práci.

Fotografie

- [1] Předsdkyně Kosovského tribunálu Ekaterina Trendafilová, zdroj: Kosovský tribunál
- [2] Soudkyně Trendafilová ve své pracovně, autor: Jan Lhotský
- [3] Soudkyně Trendafilová v roce 2014 u MTS, zdroj: Coalition for the ICC
- [4] Připravované sídlo Kosovského tribunálu v Haagu, autor: Jan Lhotský
- [5] Soudkyně Trendafilová a Jan Lhotský při rozhovoru, zdroj: Jan Lhotský
- [6] Kosovo (tmavě červené), autor: DIREKTOR, zdroj: wikimedia commons, CC BY-SA 3.0

Nobelova cena za mír 2018: Ocenění boje proti sexuálnímu násilí jako prostředku vedení války

Veronika Čáslavová

Na začátku října 2018 vyhlásil Norský výbor laureáty letošní Nobelovy ceny míru. Tu obdrží dr. Denis Mukwege a jezídka Nadia Murad za jejich boj proti užívání sexuálního násilí jako prostředku vedení války.

Tématem letošní Nobelovy ceny za mír se stal boj proti sexuálnímu násilí páchaném na ženách, a to zejména v ozbrojených konfliktech. Norský výbor se tak rozhodl cenu udělit dvěma osobnostem, které v jeho očích toto široké téma zastřešují a společně symbolizují. Doktor Denis Mukwege dlouhodobě pomáhá ženám, které si tímto typem násilí prošly. Nadia Murad se sama stala obětí válečného sexuálního násilí páchaném tzv. Islámským státem.

Od pediatra gynekologem a bojovníkem proti sexuálnímu násilí

Doktor Mukwege se boji proti sexuálnímu násilí věnuje téměř celý život. Původem z Konga (dnešní Demokratická republika Kongo, dále v textu jako DRK), odešel studovat medicínu do sousedního Burundi s ideou, že se po svém návratu domů stane pediatrem. Když však začal svou praxi zpět v konžské provincii Jižní Kivu, střetl se s nadměrně vysokou porodní úmrtností a s příběhy matek, které se staly obětí sexuálního násilí. Ty ho přiměly změnit svoji specializaci a vystudovat také gynekologii.

Když roku 1996 vypukla v DRK občanská válka, značnou část obětí tvořili i jeho pacienti. Mukwege sám na čas uprchl do Keni, poté se opět vrátil. Za pomoci švédské charitativní organizace a církevních příspěvků roku 1999 založil nemocnici Panzi ve městě Bukavu (v provincii Jižní Kivu, která byla jednou z nejvíce postižených válkou). Hlavním cílem bylo, a nadále je, vytvořit zázemí pro pomoc a léčbu ženám, na nichž bylo spácháno sexuální násilí. Jeho výskyt během války totiž značně vzrostl, stejně jako úmrtí žen během porodu, a to i několik let po válce. Válečná zranění tohoto typu totiž mnohdy zapříčiní problematický porod, v krajních

Doktor Denis Mukwege [1]

případech i smrt matky při porodu. Od založení nemocnice se jejím lékařům a ošetřovatelům pod vedením dr. Mukwegeho podařilo pomoci více než 50 tisícům žen.

Jeho snahy potírat sexuální násilí a hnát jeho pachatele k zodpovědnosti však vyvolaly i negativní reakce. Roku 2012 Denis Mukwege vystoupil v OSN a ve svém projevu vyzýval ke stíhání pachatelů těchto zločinů. O několik týdnů později na něj byl spáchán pokus o atentát a jeho rodina byla držena jako rukojmí. Po tomto incidentu se rodina přestěhovala mimo zemi, on sám se však vrátil do DRK a dodnes pracuje v nemocnici Panzi. Roku 2014 obdržel Sacharovovu cenu za svobodu myšlení, udělovanou Evropským parlamentem. O jeho životě a práci byl natočen také dokument, *L'homme qui répare les femmes: la colère d'Hippocrate* (Muž, který uzdravuje ženy), který vyšel roku 2015.

Nobelova cena míru [2]

Mluvčí (jezidských) žen zažívajících sexuální násilí

Nadia Murad, irácká jezídka, má se sexuálním násilím přímou zkušenost. Před čtyřmi lety, v srpnu 2014, zaútočil tzv. Islámský stát (ISIS) na její vesnici Kočo v severním Iráku, blízko syrských hranic. Ti, kteří odmítli konvertovat k sunnitskému islámu, byli zavražděni. Mezi nimi i Nadiných šest bratrů a jejich matka. Ona sama byla zajata, převezena do Mosulu a přinucena konvertovat. Poté byla prodávána v 21 letech mužům v rámci obchodu se sexuálními otrokyněmi ISIS.

Když se pokusila poprvé uniknout oknem ze své místnosti, byla chycena a potrestána. Pokud se totiž dívka držena jako sexuální otrokyně pokusí uniknout, je na ní podle ideologie ISIS nutné vykonat „sexuální džihád“. Nadia byla tedy uzavřena do místnosti, kde byla znásilněna všemi příslušníky

místní jednotky. Nakonec se jí podařilo uniknout od posledního muže, u kterého žila, těsně před tím, než měla být prodána dál. Podařilo se jí zkontaktovat mosulskou rodinu, která ISIS nepodporovala. Ta jí poskytla pomoc a odvezla na hranice s iráckým Kurdistanem, kde vyhledala uprchlický tábor. Odtud se později dostala do Evropy a v současné době žije v Německu.

Nadia Murad se rozhodla nenásledovat společenské konvence a veřejně mluvit o sexuálních praktikách ISIS. Zahájila tak osvětovou kampaň pro pomoc všem ženám, které byly, a některé stále ještě jsou, drženy jako sexuální otrokyně. Ať již pod ISIS nebo v rámci jiných ozbrojených konfliktů. Nadia Murad získala za své lidskoprávní aktivity roku 2016 taktéž (spolu s Lamíjou Adži Bašár) Sacharovovu cenu za svobodu myšlení. Téhož roku byla oceněna i Cenou Václava Havla za lidská práva.

Nadia Murad [3]

Spravedlnost je záležitostí nás všech

Letos je to deset let od přijetí rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1820, která označila užívání sexuálního násilí jako prostředku vedení války za válečný zločin i za ohrožení mezinárodní bezpečnosti a míru. I to byl tedy jeden z faktorů, který vedl Norskou komisi udělit Nobelovu cenu míru tento rok právě doktoru Mukwege a Nadii Murad.

I přes tuto rezoluci je však sexuální násilí nadále praktikováno. Ozbrojený konflikt ve východní DRK stále pokračuje. Podle svědectví doktora Mukwege dochází i k případům, kdy může být v rámci jedné vesnice znásilněno na 300 žen během jednoho dne útoku povstalců. Dochází tak k enormnímu

šíření pohlavních chorob a dalšímu růstu porodní úmrtnosti.

Denis Mukwege se řídí základním principem, podle kterého „spravedlnost je záležitostí nás všech“. Ženy i mužů, úředníků a vojáků, místních, národních i mezinárodních autorit. Všichni sdílí zodpovědnost za upozorňování na tento typ válečného zločinu a za boj proti němu. Proto také vyzývá mezinárodní společenství k souzení těchto válečných zločinů v DRK u mezinárodního tribunálu. V duchu boje proti tomuto typu násilí doplňuje Nadia Murad: „Svůj příběh vyprávím proto, že to je ta nejlepší zbraň, kterou mám.“

Zdroje

- BBC News. Nadia Murad – from rape survivor in Iraq to Nobel Peace Prize. BBC News. 5. října 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-45759669>)
- Cojean, Annick. Nobel de la paix : Denis Mukwege, un médecin dévoué à la cause des femmes violées. 5. října 2018 (https://www.lemonde.fr/prix-nobel/article/2018/10/05/docteur-mukwege-l-homme-qui-repare-les-femmes-et-prix-nobel-de-la-paix_5365135_1772031.html)
- Hirschland, Céline. Interview avec le prix Nobel de la paix 2018 : Denis Mukwege, une vie dédiée aux femmes victimes d'agressions sexuelles. Courier de l'UNESCO. 2018 (<https://fr.unesco.org/courier/digital/denis-mukwege-vie-dedice-aux-femmes-victimes-agressions-sexuelles>)
- Kaval, Allan. Nadia Murad, des chaînes de l'Etat islamique au prix Nobel de la paix. Le Monde. 5. října 2018 (https://www.lemonde.fr/prix-nobel/article/2018/10/05/nadia-murad-des-chaines-de-l-etat-islamique-au-prix-nobel-de-la-paix_5365315_1772031.html)
- Murad, Nadia. 2018. I was an Isis sex slave. I tell my story because it is the best weapon I have. The Guardian. 6. října 2018 (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/oct/06/nadia-murad-isis-sex-slave-nobel-peace-prize>)
- Nobel Peace Prize for 2018. 5. října 2018. Announcement. Nobel Media AB 2018. (<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2018/press-release/>)
- Panzi Foundation. Dr. Denis Mukwege. 2017 (<https://www.panzi-foundation.org/dr-denis-mukwege/>)
- PRIO. Nobel Peace Prize 2018: PRIO Director's Shortlist. 2018 (<https://www.prio.org/About/PeacePrize/PRIO-Directors-Shortlist-2018/>)

Fotografie

- [1] Nobelova cena míru, autor: ProtoplasmaKid, Wikimedia Commons, CC-BY-SA 4.0
- [2] Doktor Denis Mukwege, © European Union 2014 - European Parliament, CC-BY-NC-ND 2.0
- [3] Nadia Murad, autor: U.S. Department of State, <https://www.flickr.com/photos/statephotos/42733243785/>

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

Římský statut slaví 20 let

Petr Pospíšil

V červenci 2018 si mezinárodní společenství připomnělo významné jubileum – dvacet let od přijetí Římského statutu, dokumentu, který dal vzniknout prvnímu stálému mezinárodnímu trestnímu tribunálu v dějinách lidstva. Připomeňme si i my při této příležitosti, čeho se dosud haagskému soudu podařilo dosáhnout a v čem naopak spočívají největší úskalí, s nimiž se Mezinárodní trestní soud potýká.

Na úvod si ve stručnosti shrňme běh času v souvislosti s Mezinárodním trestním soudem (MTS). Po přijetí na diplomatické konferenci v Římě v roce 1998 následovalo období, kdy byl dokument otevřen k podpisu. Svůj podpis připojilo celkem 138 zemí, z nichž 124 Římský statut také ratifikovalo. V platnost vstoupil dne 1. července 2002 – po dosažení 60. ratifikace, čímž došlo ke splnění klíčové podmínky pro nabytí platnosti. MTS zahájil činnost prvním jednáním soudců v březnu následujícího roku. K létu letošního roku má tedy soud za sebou patnáct let své činnosti.

Dosavadní bilance

Jaká je za tu dobu jeho bilance a jak ji lze hodnotit? Jedná se o jednoduše znějící otázku, na kterou je však třeba hledat komplexní odpověď, která zohlední nejen prostá čísla, ale i širší kontext, ve kterém tato unikátní soudní instituce funguje.

Dosud bylo před MTS zahájeno řízení ve věci 42 osob. Usvědčeno z nich bylo osm, přičemž v pěti případech se jednalo o ovlivňování svědků. Pouze ve třech případech byli dotyční odsouzeni za činy, které naplnily skutkovou podstatu válečných zločinů či zločinů proti lidskosti – tedy dvou kategorií, které společně se zločinem genocidy a zločinem agrese představují hlavní čtyři typy zločinů podle mezinárodního práva, jejichž potírání si Mezinárodní trestní soud klade za cíl.

Vlajka Mezinárodního trestního soudu [1]

Relativně nízký počet odsouzených, zvláště s ohledem na fakt, že náklady na činnost MTS od zahájení činnosti v roce 2002 dosahují přibližně hodnoty 1,5 miliardy amerických dolarů, může vést k hodnocení, že je soud neefektivní. Takový závěr by však byl příliš zjednodušující.

Zprv je třeba si uvědomit, že jeho jurisdikce je komplementární – může konat pouze tehdy, kdy stát, jenž by měl vyšetřování a trestní stíhání pachatelů daných činů provést, je neschopný či neochotný (*unable or unwilling*) tak učinit. Samotné vyhodnocení toho, zda je postup příslušných místních orgánů patřičný a dostatečný, logicky zvyšuje nákladnost i časovou náročnost předsoudní fáze a nároky kladené zejména na úřad žalobce MTS.

Faktory limitující jurisdikci MTS

Limitujícím faktorem je samozřejmě i skutečnost, že ačkoli původní ambicí architektů MTS bylo vytvořit „globální soudní instanci“, schopnou vyšetřo-

Sídlo Mezinárodního trestního soudu v nizozemském Haagu [2]

vat zločiny podle mezinárodního práva bez ohledu na místo spáchání, ne všechny země Římský statut MTS ratifikovaly. Toto fakticky omezuje možnost vyšetřování, vezmeme-li v potaz, že MTS má jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými na území států či nad občany států, jež jsou smluvní stranou Římského statutu.

V případě nesmluvních stran by se MTS mohl zločiny zabývat pouze, pokud by mu je postoupila Rada bezpečnosti OSN (RB OSN). Zde však vstupují do hry politické aspekty, projevující se zejména právem veta stálých členů RB OSN. Právě z důvodu neshody mezi stálými členy nemohl MTS posuzovat činy stoupců tzv. Islámského státu na území Iráku a Sýrie. Legitimitě MTS nepomáhá ani to, že Římský statut neratifikovaly některé z hlavních světových mocností – Spojené státy či Rusko.

V poslední době navíc zejména v Africe registrujeme signály směřující k odstoupení některých zemí od Římského statutu. Podle jeho ustanovení je odstoupení možné pod podmínkou, že stát formálně notifikuje o záměru odstoupit rok před tím, než odstoupení nabude účinnosti. V říjnu 2017 od Římského statutu odstoupila historicky první země,

Burundi. V březnu 2018 pak oznámily své odstoupení Filipíny, jejichž rozhodnutí vstoupí v platnost rok poté. Počet smluvních stran tak klesne na 122.

Skeptický postoj afrických zemí

Africké státy se obecně k Mezinárodnímu trestnímu soudu staví nejskeptičtěji, politické elity i veřejné mínění v mnoha zemích afrického kontinentu jsou přesvědčeny, že haagská instituce je vůči zemím tohoto světadílu předpojatá, neboť deset z jedenácti situací vyšetřovaných u MTS se týkaly právě afrických zemí. Tento argument však lze relativně snadno vyvrátit – pouze tři případy se před MTS dostaly z podnětu úřadu žalobce, zbylých sedm buď po oznámení některým z afrických států či v důsledku postoupení RB OSN.

Navzdory tomu však i Africká unie v nezávazném doporučení vydaném v lednu 2017 instruovala africké státy, aby od Římského statutu odstoupily. Africká unie má v úmyslu vytvořit vlastní regionální trestněprávní soud, který by se do určité míry inspiroval MTS. Problém je však v tom, že z jurisdikce by byly vyňaty osoby disponující

diplomatickou imunitou, např. nejvyšší političtí představitelé. Zatím však nebyl shromážděn dostatečný počet ratifikací, aby byl vznik soudu umožněn. Trend odstupování od Římského statutu je však do budoucna rozhodně alarmující, zvláště, když o tomto kroku uvažuje i Jihoafrická republika, tedy země, která kdysi byla jedním z hlasitých zastánců MTS.

Hlavní praktické problémy, s nimiž se MTS v jednotlivých případech potýká, spočívají v nedostatečné spolupráci ze strany států a v ochraně obětí resp. svědků. Nedostatečná spolupráce se projevila například v neschopnosti (či neochotě) afrických zemí zadržet súdánského prezidenta Umara al-Bašira. Svědci jsou často vystaveni různým formám nátlaku ve formě zastrašování či uplácení. V důsledku toho bylo v mnoha případech před MTS manipulováno svědeckými výpověďmi a nebylo možné usvědčit obviněné. Zkvalitnění ochrany svědků musí být jednou z hlavních priorit MTS, která umožní zvýšit míru objasnění posuzovaných zločinů a usvědčit větší množství osob.

Návrhy na zlepšení fungování soudu

Jaké další konkrétní kroky by mohly být učiněny za účelem odstranění hlavních problémů MTS? Fergal Gaynor a Christopher Hale například navrhují, aby Jednací a důkazní řád (*Rules of Procedure and Evidence*) mohla měnit poradní komise pro právní texty (*Advisory Committee on Legal Texts*), sdružující soudce a žalobce MTS. V současné době jsou změny tohoto klíčového procedurálního dokumentu MTS doménou Shromáždění smluvních stran (*Assembly of States Parties*), ve kterém smluvní strany zastupují diplomaté, nikoli právní experti. Státy a jejich diplomatický aparát by se mohly o to více soustředit na zkvalitnění spolupráce při zadržování podezřelých a zajišťování ochrany svědků.

Spolupráce ze strany jednotlivých států by měla být i nadále podněcována například prostřednictvím přístupu v duchu tzv. kondicionality – preferenční přístup v mezinárodním obchodu (nižší cla apod.) by mohl být podmíněn ratifikací Římského statutu či aktivní spoluprací s MTS. Ostatně Evropská unie již toto několik let aplikuje ve vztahu k zemím

Východního partnerství či k zemím “ACP” (Afrika - Karibik - Pacifik), s nimiž byla uzavřena tzv. Dohoda z Cotonou, umožňující jim zvýhodněný dovoz zboží na území EU. Kondicionalita může mít pozitivní (viz výše) i negativní formu (např. ekonomické sankce, nebude-li vydána stíhaná osoba) a jako vhodná platforma k prosazování se jeví právě mezinárodní či regionální organizace. I proto by měla mezi MTS a těmito organizacemi probíhat spolupráce a koordinace.

V neposlední řadě by se nemělo zapomínat ani na samotné jádro činnosti MTS, tedy jeho rozhodovací činnost. V odvolacím rozsudku ve věci Bemba upoutal pozornost enormní rozdíl mezi názory soudního senátu a senátu odvolacího. Diametrální rozdíly byly k vidění i mezi jednotlivými soudci hájícími většinové a menšinové stanovisko v odvolacím rozsudku. Vzhledem ke složení soudcovského kolegia MTS se rozdíly v přístupu ze strany jednotlivých soudců dají vysvětlit tím, že aby bylo dosaženo globální reprezentativnosti a legitimacy, zastupují mnoho odlišných právních kultur. Přesto by bylo zapotřebí do budoucna – tak, aby se předešlo případům jako ve věci Bemba, které podlamují důvěru v MTS – více přístup a náhled soudců sblížit. Cesta k tomu by mohla vést skrze speciální programy rozvoje a školení, vedené světovými odborníky v oblasti mezinárodní trestní spravedlnosti a emeritními mezinárodněprávními soudci.

Zdroje

- ICC: Strengthen Court on 20th Anniversary. Member countries should step up efforts to advance justice. Human Rights Watch, 16. července 2018 (<https://www.hrw.org/news/2018/07/16/icc-strengthen-court-20th-anniversary>).
- International Criminal Court: Achievements and challenges 20 years after the adoption of the Rome Statute. European Parliament Think Tank, 13. července 2018 ([http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2018\)625127](http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2018)625127)).
- Rome Statute at 20: Suggestions to States to Strengthen the ICC. EJIL Talk, 6. srpna 2018 (<https://www.ejiltalk.org/rome-statute-at-20-suggestions-to-states-to-strengthen-the-icc/>).

Fotografie

- [1] Vlajka Mezinárodního trestního soudu, autor: UK Foreign and Commonwealth Office, 17. července 2018, Flickr, CC BY 2.0
- [2] Sídlo Mezinárodního trestního soudu v nizozemském Haagu, autor: Hypergio, 3. dubna 2016, Wikipedia Commons, CC BY-SA 4.0

Humanitární krize v konžském regionu Kasai pokračuje

Nikola Klímová

Rok po svém ustavení ukončila Skupina mezinárodních expertů vyšetřování situace v konžském regionu Kasai, kde od roku 2016 probíhá ozbrojený konflikt mezi bezpečnostními složkami centrální vlády a milicemi Kamuina Nsapu a Bana Mura. Ve své závěrečné zprávě vyšetřovatelé potvrdili, že se všichni účastníci konfliktu dopustili válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, a vyzvali konžskou vládu k potrestání pachatelů.

Situace v regionu Kasai

Kasai se nachází na jihozápadě Demokratické republiky Kongo (DRK) u hranic s Angolou. Region se původně skládal ze dvou provincií, v roce 2015 byl však nově rozčleněn do pěti menších administrativních jednotek. Před touto reformou byla oblast dlouhodobě pod kontrolou etnika Luba, po roce 2015 však významně posílil vliv zneprátených etnik Chokwe a Pende, která obývají zejména jiho-východ regionu.

Kasai patří mezi nejméně rozvinuté oblasti v celé DRK. Navzdory značnému nerostnému bohatství v podobě nalezišť zlata a diamantů žije většina obyvatel v extrémní chudobě s příjmem méně než 200 amerických dolarů na měsíc a bez přístupu k základním veřejným službám. Jedním z důvodů ekonomické marginalizace regionu je jeho spojitost s politickou stranou Unie pro demokracii a sociální rozvoj, jež tvoří jádro opozice proti současnému prezidentovi Josephu Kabilovi.

Vzhledem ke vzdálenosti od centrální vlády v Kinshase se v oblasti projevuje významný společenský vliv lokálních autorit. Pravomoci týkající se místní správy jsou svěřeny klanovým vůdcům, kteří navíc vykonávají řadu soudních a též spirituálních funkcí. Dle tradic jsou vůdci jmenováni bez zásahů ústřední administrativy, bez jejího souhlasu však nejsou za výkon své funkce finančně odměněni. S potřebou formálního potvrzení nicméně postupně mizí politická nezávislost klanových vůdců, kteří jsou nuceni spolupracovat s vybranými politickými stranami, ať už na provinční nebo celostátní úrovni.

Prezident Joseph Kabila [1]

Etnický konflikt

Probíhající konflikt v Kasai vypukl v souvislosti s předáním moci novému vůdci klanu Bajila-Kasanga z oblasti Dibaya v provincii Střední Kasai, nesoucímu tradiční titul Kamuina Nsapu. Po smrti Ntuma Mapaly byl jako jeho nástupce vybrán Jean-Prince Mpandi. Konžské ministerstvo vnitra však odmítlo Mpandiho volbu potvrdit a pokusilo se prosadit vlastního kandidáta Ntendu Tshiambiho, který byl politicky spřízněný s vládou v provincii Střední Kasai.

Situace se dále vyhrotila v dubnu 2016, kdy Mpandi obvinil ústřední administrativu z nezákonné domovní prohlídky v době jeho pobytu v Jihoafrické republice, během níž měly být údajně v Mpandiho domě nalezeny střelné zbraně a znesvěceny náboženské talismany. V reakci na tento zásah Mpandi založil nové politicko-náboženské hnutí, které mělo podporovat legitimitu klanových vůdců na úkor vlády v Kinshase. Součástí hnutí se stala i milice

Kamuina Nsapu, jež je tvořená převážně dětskými vojáky rekrutovanými v oblasti Dibaya.

Od června 2016 začala milice Kamuina Nsapu blokovat vstup státních úředníků na území pod její kontrolou a podnikat útoky na veřejné instituce a vesnice spřízněné s vládou v Kinshase. V reakci na tyto útoky byla v oblasti Dibaya zahájena vojenská operace ozbrojených složek DRK, jejímž cílem mělo být co nejrychlejší zastavení postupu milice a dezintegrace jejích struktur. Během jednoho ze zásahů policejních a vojenských sil v srpnu 2016 byl nakonec zabit i vůdce Kamuina Nsapu Jean-Prince Mpandi. Navzdory očekáváním však jeho smrt nevedla ke konci konfliktu, ale pouze posílila řady členů milice.

V období od září do prosince 2016 se boje mezi Kamuina Nsapu a konžskými bezpečnostními složkami rozšířily i do provincií Kasai a Východní Kasai. Ozbrojené střety si vyžádaly stovky obětí mezi civilním obyvatelstvem, jejichž obydlí se stala terčem represálií jak ze strany armády DRK, tak milice Kamuina Nsapu. Konflikt v Kasai vygradoval v první polovině roku 2017, kdy Kamuina Nsapu překročila území etnika Lubů a začala podnikat útoky též v oblasti obývané nepřátelými etniky Chokwe a Pende. Obě etnika společně zformovala

milici Bana Mura, jež zahájila sérii odvetných operací ať už pod velením, nebo s tichou podporou ozbrojených sil DRK.

Jak vyplývá ze zprávy Skupiny mezinárodních expertů, ustavené rezolucí č. 35/33 Rady OSN pro lidská práva, konžské bezpečnostní složky i milice Kamuina Nsapu a Bana Mura se s vysokou pravděpodobností dopustily řady válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, zejména zabíjení civilistů, sexuálního násilí, rekrutování dětských vojáků, vypalování vesnic a útoků na chráněné objekty jako nemocnice a náboženské instituce. Situaci navíc dále problematizuje poměrně lhostejný přístup představitelů DRK a neefektivní vyšetřování vedené konžskými soudy. Jak však upozornila Skupina mezinárodních expertů, konflikt v Kasai je též předmětem šetření ze strany Úřadu žalobce Mezinárodního trestního soudu, který by v případě nečinnosti DRK mohl prosadit svou jurisdikci.

Následky konfliktu

Ačkoliv se v srpnu 2017 situace v Kasai mírně stabilizovala, ozbrojené síly DRK nadále pokračují ve svých pátracích akcích po členech Kamuina Nsapu, při nichž drancují a vypalují vesnice spřízně-

Peacekeepingová operace MONUSCO v DRK [2]

né s hnutím. Milice však nadále zůstává poměrně aktivní a rekrutuje nové bojovníky, zejména z řad dětí. Bezpečnost v regionu dále oslabuje paralelní konflikt mezi zneprátenými etniky Luba a Chokwe, která se prou o přístup k nerostným zdrojům v regionu.

Konflikt v regionu Kasai zapříčinil jednu z nejrozsáhlejších humanitárních krizí v historii. V důsledku bojů muselo v DRK přesídlit více než 1,4 milionu osob a další desetitisíce lidí našly útočiště v uprchlických táborech v sousedních státech, především Angole. Trvající násilí navíc znemožňuje zajistit pravidelné dodávky zásob humanitární pomoci do všech osídlených oblastí. Podle údajů Světového potravinového programu je více než 3,2 milionu osob ohroženo akutní podvýživou. Obyvatelé regionu zároveň bojují s epidemií cholery, jež se znovu objevila v souvislosti s nedostatečnou infrastrukturou a obtížným přístupem ke zdrojům pitné vody.

Navzdory rozsahu konfliktu a jeho dopadům jsou události v Kasai spíše na okraji zájmu mezinárodního společenství. Mezi pozorovateli navíc panují obavy z nového vyhocení situace v souvislosti s nadcházejícími prezidentskými volbami, které by se měly uskutečnit v prosinci tohoto roku.[1] Mezi kandidáty, kteří mají podle dosavadních průzkumů největší šanci na úspěch, patří i Jean-Pierre Bemba, kterého odvolací senát Mezinárodního trestního soudu v červnu letošního roku zprostil obvinění z válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, jichž se dopustily jednotky Hnutí za osvobození Konga operující pod jeho velením.

Poznámky

[1] Volby měly původně proběhnout již v roce 2016, avšak termín jejich konání byl několikrát odložen dosavadním prezidentem Josephem Kabilou, který převzal prezidentský post po svém otci Laurent-Désiré Kabilovi v roce 2001.

Zdroje

- Burke, Jason (2018). Joseph Kabila ruled out as DRC election candidate. *The Guardian*, 8 August 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/aug/08/joseph-kabila-ruled-out-as-drc-election-candidate>).
- Conseil des droits de l'homme des Nations Unies (2018). Rapport de l'Équipe d'experts internationaux sur la situation au Kasai. A/HRC/38/31, 3 juillet 2018.
- Hoebeke, Hans (2017). Kamuina Nsapu Insurgency Adds to Dangers in DR Congo. *International Crisis Group*, 21 March 2017 (<https://www.crisisgroup.org/africa/central-africa/democratic-republic-congo/kamuina-nsapu-insurgency-adds-dangers-dr-congo>).

Zdroj pitné vody v provincii Západní Kasai [3]

- International Criminal Court (2017). Statement of the Prosecutor of the International Criminal Court, Mrs Fatou Bensouda, regarding the situation in the Kasai provinces, Democratic Republic of the Congo (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=170331-otp-stat>).
- Nebehay, Stephanie (2018). Conflict in Congo's Kasai could be prelude to genocide, U.N. expert warns. *Reuters*, 4 July 2018 (<https://uk.reuters.com/article/uk-congo-violence-un/conflict-in-congos-kasai-could-be-prelude-to-genocide-u-n-expert-warns-idUKKBN1JU1XG>).
- Radio France Internationale (2018). DRC: Violence in Kasai (<http://webdoc.rfi.fr/rdc-kasai-violence-kamwina-nsapu-onu/index.html>).
- United Nations Office of the High Commissioner on Human Rights (2018). Press briefing note on Democratic Republic of the Congo (<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23511&LangID=E>). van den Berg, Stephanie and Mwarabu, Amedee (2018).
- Congolese ex-Vice President Bemba acquitted of war crimes on appeal. *Reuters*, 8 June 2018 (<https://uk.reuters.com/article/uk-icct-warcrimes-bemba/congolese-ex-vice-president-bemba-acquitted-of-war-crimes-on-appeal-idUKKCN1J4268>).

Fotografie

- [1] Prezident Joseph Kabila na zasedání Valného shromáždění OSN, autor: MONUSCO Photos, Flickr, CC BY-SA 2.0.
- [2] Peacekeepingová operace MONUSCO v DRK, autor: MONUSCO Photos, Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.0
- [3] Zdroj pitné vody v provincii Západní Kasai, autor: MONUSCO Photos, Flickr, CC BY-SA 2.0.

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Monika Hanych a Hubert Smekal

Evropský parlament zahájil řízení proti Maďarsku kvůli ohrožení hodnot Evropské unie

Michal Kubica

Evropský parlament v září zahájil řízení proti Maďarsku zejména kvůli nedostatkům ve fungování právního státu. Pro návrh Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci, dle kterého Maďarsko vážně ohrožuje hodnoty Evropské unie, hlasovalo 448 poslanců. Další fáze řízení mohou teoreticky vést až k odebrání hlasovacích práv země v EU. Maďarsko se ve věci obrátí na Soudní dvůr EU.

Dlouhodobý stav právního státu

Maďarsko čelí tlaku Evropské unie a mezinárodních organizací dlouhodobě. Již v roce 2010 byl maďarský premiér Viktor Orbán kritizován několika zeměmi EU v čele s Německem za opatření, jež měla podle kritiků omezit svobodu tisku v zemi. Zákon o regulačních změnách v médiích a komunikacích totiž maďarská vláda využila k restrukturalizaci a personálním výměnám v kontrolních mediálních orgánech. Do čela Národní telekomunikační a informační rady tehdy Orbán jmenoval zakládající členku svého hnutí Fidesz.

O měsíc později přijal maďarský parlament výnos o zřízení Nadace veřejné služby, který spojil do jedné organizace rozhlas, veřejnoprávní televizi a tiskovou agenturu. O měsíc později byl schválen zákon o svobodě tisku a základních pravidlech médií, který stanovuje sankce za porušení vyváženosti ve vysílání. Celkovou restrukturalizaci médií završil o další měsíc později zákon o masmédiích a mediálních službách detailně zpracovávající množství procedur, nad nimiž stát získal absolutní kontrolu. (viz Bulletin květen 2018, s. 3).

Mediální zákony však nejsou jedinou kritizovanou legislativní změnou v Maďarsku. V roce 2012 vstoupily v platnost taktéž kontroverzní úpravy maďarské ústavy, které silně omezují pravomoci centrální banky a ústavního soudu, jež již dříve některé ze

Maďarský premiér Viktor Orbán [1]

zaváděných změn označil za neústavní. Zavádějí také větší kontrolu justice ze strany zákonodárné a výkonné moci. Vysílání předvolebních spotů a politických debat tyto ústavní změny omezily pouze na státní média; jiným příkladem změn je, že studenti, kteří vystudovali za státní peníze, měli nově povinnost po určitý čas pracovat v Maďarsku nebo peníze na studia vrátit státu.

Také tyto ústavní změny si vysloužily silnou kritiku ze strany Evropské unie, jež však jejich vstupu v platnost zabránit nedokázala. Další ústavní změny prošly parlamentem, ve kterém již od roku 2010 drží hnutí Fidesz ústavní většinu, v následujících letech. Nejvýznamnější z nich, schválená v roce 2016, dává vládě mimořádné pravomoci pro zvládnutí případné teroristické hrozby. Mimo jiné opravňuje vládu mobilizovat armádu bez souhlasu parlamentu a umožnit jí v případě nutnosti použít zbraně.

Sál Evropského parlamentu ve Štrasburku [2]

Postoj Evropského parlamentu

Již v květnu loňského roku přijal Evropský parlament usnesení kritizující současný stav právního státu v Maďarsku. Předmětem kritiky byl tehdy především nový zákon o vysokých školách, automatické zadržování migrantů na území státu a snaha o výrazné zpřísnění pravidel pro neziskové organizace. Parlament tehdy vyzval Evropskou komisi, aby situaci v Maďarsku důkladně prověřila a nabídla maďarské vládě spolupráci při odstraňování nedostatků. Pokud by Maďarsko ve lhůtě stanovené Evropskou komisí na výtky parlamentu uspokojivě nezareagovalo, parlament se měl situaci v zemi zabývat znovu.

Zabýval se jí znovu na podnět Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci, který Evropskému parlamentu předložil detailní zprávu o současném stavu právního státu v Maďarsku zpracovanou nizozemskou europoslankyní Judith Sargentini. Zpráva obsáhle popisuje sedm bodů, v nichž maďarská vláda dle názoru Sargentini činí kroky, jež odporují evropským hodnotám. Jedná se například o údajné týrání migrantů, kterého se má Maďarsko dopouštět, ohrožování svobody tisku, již

dříve zmíněné ústavní a legislativní změny výrazně vychylující rovnováhu složek státní moci v neprospěch justice, nedostatky ve volebním systému dle zprávy značně nahrávající straně Fidesz, ale také korupci a střet zájmů v okolí premiéra Orbána.

Přestože premiér Orbán veškerá obvinění ve vystoupení na plénu Evropského parlamentu popřel, parlament shledal zjištění europoslankyně Sargentini natolik závažnými a obranu premiéra naopak natolik nedostatečnou, že většinou 448 hlasům proti 197 (48 se zdrželo) návrh schválil. Evropský parlament tak oficiálně zahájil s Maďarskem řízení podle článku 7 Smlouvy o EU. V další fázi bude o odůvodněném návrhu Parlamentu hlasovat Rada, která může většinou čtyř pětín svých členů rozhodnout, že existuje zřejmé nebezpečí, že Maďarsko závažně poruší hodnoty, na nichž je Unie založena. Další fáze řízení může vést až k pozastavení členských práv, tedy především k pozastavení hlasovacího práva Maďarska v Evropské unii.

Maďarsko již oznámilo, že se ve věci obrátí na Soudní dvůr Evropské unie. Podle vyjádření šéfa úřadu maďarského kabinetu Gergelyho Gulyáse je hlasování neplatné z toho důvodu, že při něm

Nizozemská europoslankyně Judith Sargentini [3]

nebyly započítány hlasy zdržujících se europoslanců. Dle jeho vyjádření lisabonská smlouva stanoví, že ke schválení doporučení na zahájení sankčního řízení je třeba dvoutřetinová většina Evropského parlamentu, které však nebylo dosaženo, a proto by procedura neměla dále pokračovat. Poslední slovo tedy předtím, než se bude doporučením na zahájení sankčního řízení dle článku 7 zabývat sama Evropská komise, bude mít nejspíš Soudní dvůr.

Zdroje

- European Parliament initiates action against Hungary, World Bulletin, 12. září 2018 (<https://www.worldbulletin.net/europe/european-parliament-initiates-action-against-hungary-h205719.html>).
- EU parliament votes to punish Hungary over 'breaches' of core values, BBC, 12. září 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-45498514>).
- Rankin, Jennifer: MEPs to challenge Orbán over rule of law in Hungary, The Guardian, 11. září 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/10/european-parliament-hungary-anti-european-policies-viktor-orban>).

Po Varšavě i Budapešť. Europoslanci doporučili zahájit řízení s Maďarskem kvůli ohrožení hodnot, iRozhlas.cz, 12. září 2018 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/madarsko-evropsky-parlament-clanek-7-poruseni-hodnot-evropske-unie_1809121344_haf).

Beswick, Emma; Palfi, Rita: Article 7 sanctions: What does the Sargentini report accuse Hungary of?, euronews, 10. září 2018 (<https://www.euronews.com/2018/09/10/article-7-sanctions-what-does-the-sargentini-report-accuse-hungary-of>).

Q&A: Hungary's controversial constitutional changes, BBC, 11. března 2011 (<https://www.bbc.com/news/world-europe-21748878>).

Šmíd, Milan: Jak se rodily maďarské mediální zákony, které kritizuje celá Evropa, mediar.cz, 11. ledna 2011 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/madarsko-evropsky-parlament-clanek-7-poruseni-hodnot-evropske-unie_1809121344_haf).

Fotografie

- [1] Maďarský premiér Viktor Orbán v jednacím sále Evropského parlamentu, autor: European Parliament, zdroj: flickr.com, CC BY-NC-ND 2.0.
- [2] European Parliament Strasbourg Hemicycle. Autor: Diliff, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.
- [3] Nizozemská europoslankyně Judith Sargentini. Autor: European Parliament, zdroj: flickr.com, CC BY-NC-ND 2.0.

Juncker vyzval ve svém posledním projevu o stavu EU k aktivnějšímu zapojení do utváření světa

Eva Drhlíková

Předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker přednesl v září v Evropském parlamentu svůj poslední projev o stavu Evropské unie. Kromě tradičních témat bezpečnosti a migrace se vyjádřil i k Brexitu, nadcházejícím volbám a budoucnosti vztahů EU s Afrikou.

Když se 1. listopadu 2014 Jean-Claude Juncker ujal pětileté funkce předsedy Evropské komise, pravděpodobně se mu o některých budoucích peripetích EU ani nesnilo. Byť se jednalo o jeho poslední projev, místo bilance toho, co všechno se během uplynulých čtyř let podařilo, se zaměřil spíše na to, na čem by rád ještě v posledním roce svého působení pracoval.

Unijní ekonomika tvoří dvě pětiny světového HDP

Evropská ekonomika již více než pět let po sobě roste. Dokonce i Řecku se podařilo ukončit ozdravný program a postavit se opět na vlastní nohy. Evropská unie má největší jednotný trh na světě, obchodní dohody se 70 zeměmi z celého světa a tvoří 40 % světového HDP.

Juncker nicméně poukázal na to, že je potřeba, aby jednotná měna hrála plnohodnotnou úlohu na mezinárodní scéně. Je podle něj absurdní, že Evropa platí za dovoz energie v hodnotě 300 miliard eur ročně z 80 % v amerických dolarech, ačkoli ze Spojených států se dováží přibližně jen 2 % energie. Evropské společnosti kupují evropská letadla za dolary, a nikoli za eura. Euro by se podle něj proto mělo stát jedním z nástrojů nové evropské suverenity.

Weltpolitikfähigkeit a obrana

Evropská suverenita byla jedním z klíčových slov Junckerova projevu. Weltpolitikfähigkeit, tedy schopnost Evropy hrát jakožto Unie roli při utvá-

Evropský parlament ve Štrasburku [1]

ření globálních záležitostí a posílení role v mezinárodní politice, je nezbytná. K tomu je nicméně potřeba především Evropa sjednocená.

S oživením EU na mezinárodním poli souvisejí i plánované výdaje do obrany. Byť Juncker tvrdí, že unii nebude militarizovat, má v plánu významně zvýšit výdaje na obranu. Z navrhovaného rozpočtu na období 2021–2027 je zřejmé, že do loni vytvořeného Evropského obranného fondu bude investováno celkem 13 miliard eur.

S obranou jde ruku v ruce i bezpečnost. Komise navrhla nová pravidla k odstranění teroristického obsahu z internetu do jedné hodiny, což je podle ní kritická doba, kdy takový obsah napáchá největší škody. Dále chce rozšířit působnost nově zřízeného Úřadu evropského veřejného žalobce tak, aby zahrnovala boj proti teroristickým trestným činům.

Migrace: posílení pobřežní stráže a urychlení návratu nelegálních migrantů

Juncker se neopomněl vyjádřit k tématu migrace, které momentálně nejvíce rozděluje Unii. Juncker prezentoval úspěchy Komise, jejíž pět ze sedmi návrhů na reformu evropského azylového systému dospělo k dohodě. Zároveň se výrazně podařilo snížit počet příchozích migrantů - ve východním Středomoří o 97 % a v centrálním Středomoří o 80 %. Otázkou zůstává, zda to takto pozitivně vnímají i evropští voliči.

Juncker připomněl, že je třeba účinněji chránit vnější hranice, proto chce dále posilovat Evropskou pohraniční a pobřežní stráž (Frontex), čehož chce dosáhnout skrze šestinásobné navýšení počtu jejích příslušníků. Původně je Komise navrhovala nabrat do roku 2027, současný plán však počítá už s rokem 2020.

Rovněž navrhl zintenzivnit budování Agentury EU pro azyl a urychlit navrácení nelegálních migrantů. Požadavek na zrychlení návratové politiky je

evergreenem, který nechyběl v závěrech snad žádné unijní schůzky k migrační tematice za poslední roky. V realitě ale podle agentury Frontex odmítnutých žadatelů v Evropě přibývá a státy se jich nedokáží zbavovat.[1]

Africké partnerství

Nejpřekvapivější část proslovu se týkala budoucího vztahu EU a Afriky, do kterého je třeba investovat. Dle Junckerových slov sousední kontinent nepotřebuje charitu, ale vyvážené a skutečné partnerství. Komise proto přichází s návrhem nové aliance mezi Afrikou a Evropou, aliance pro udržitelné investice a zaměstnanost.

Ta by měla v příštích pěti letech v Africe přispět k vytvoření až 10 milionů pracovních míst. Obchod mezi Afrikou a Evropou je zejména z pohledu Afriky významný - na Evropskou unii připadá 37 % afrického exportu a 35 % importu.[1] Opačně to již tak silně neplatí - EU vyveze do Afriky 8 % svého exportu a přiveze 7 % z celkového importu.[2]

Jean-Claude Juncker, předseda Evropské komise [2]

Juncker je toho přesvědčen, že Unie by měla obchodní dohody s Afrikou přetavit v mezikontinentální dohodu o volném obchodu v rámci rovného ekonomického partnerství.

2019: Brexit a volby

V březnu nadcházejícího roku Evropská unie přijde poprvé ve své historii o svého člena. Juncker poznamenal, že rozhodnutí Velké Británie vystoupit z EU lituje, nicméně jej zcela respektuje. Vyzval britskou vládu, aby pochopila, že chce-li někdo odejít z Unie, nemůže mít stejně privilegované postavení jako členský stát, neboť po opuštění Unie už nebude součástí jednotného trhu. Připomněl také, že EU bude vždy věrně a solidárně stát na straně Irsku, pokud jde o irskou hranici.

Vzhledem k blížícím se květnovým volbám do Evropského parlamentu vyzval poslance k těsné spolupráci v následujících měsících při schvalovacím procesu a připomněl, že před květnovým summitem v rumunském Sibiu je nutné se dohodnout na rozpočtu Evropské unie po roce 2020. Zároveň se Komise bude snažit protlačit návrh ohledně rozšíření působnosti hlasování kvalifikovanou většinou v záležitostech společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Podle Junckera návrhy a iniciativy, které Komise v roce 2014 oznámila, také předložila. Polovinu z nich již Parlament a Rada schválily, 20 % je v pokročilé fázi a o 30 % z návrhů se stále jedná, přičemž některá jednání jsou komplikovanější. Na okraj neopomněl poznamenat, že nepřipustí, aby vina za nefungování některých evropských politik byla svalována pouze na Komisi.

Brexit [3]

Podílejme se na utváření světa

Junckerův proslov nebyl příliš skromný a nezapomněl vychválit ekonomické úspěchy Unie. Hlavní vinu neúspěchu „pokroku“ vidí v členských státech a nikoliv orgánech EU. Závěrem zopakoval své přání, aby Evropa nebyla jen divákem a komentátorem mezinárodních událostí, ale aby se na utváření budoucího světa aktivně a konstruktivně podílela. V porovnání s loňským proslovem, kde poukázal na to, že Evropa má opět vítr v plachtách, byl letošní projev již méně optimistický.

Poznámky

- [1] Nerad, Filip. Juncker chce Evropu, která své občany chrání, ale není uzavřenou pevností. Český rozhlas, 12. 9. 2018 (<https://plus.rozhlas.cz/filip-nerad-juncker-chce-evropu-ktera-sve-obcany-chrani-ale-neni-uzavrenou-7611341>).
- [2] Eurostat, 2018, Afrika - EU - klíčové statistické indikátory (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Africa-EU_-_key_statistical_indicators).

Zdroje

- Evropská komise. 2018. Stav Unie 2018 (https://ec.europa.eu/commission/priorities/state-union-speeches/state-union-2018_cs).
- Eurostat. 2018. Afrika - EU - klíčové statistické indikátory (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Africa-EU_-_key_statistical_indicators).

Fotografie

- [1] European Parliament in Strasbourg, autor: You_littlewine, zdroj: pixabay.com, CC.0.
- [2] Jean-Claude Juncker, předseda Evropské komise, autor: Nikolay Doychinov, 12. 1. 2018, zdroj: flickr.com, CC BY-NC-ND 2.0.
- [3] Brexit, autor: Succo, zdroj: pixabay.com, CC.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravil Lukáš Hoder

Trvající konflikt v Jižním Súdánu a jeho následky

Nela Černotová

Jižní Súdán se již pátým rokem potýká s vnitrostátním ozbrojeným konfliktem, který dosud vedl k úmrtí desetitisíců lidí. Po Sýrii a Afghánistánu je Jižní Súdán zemí, z níž dle statistik OSN pochází nejvíce uprchlíků. Nejčastějším důvodem odchodu je násilí spojené s útoky armádních složek proti civilnímu obyvatelstvu a také nedostatek potravin v konfliktem zasažených oblastech.

Jižní Súdán v referendu v roce 2011 rozhodl o svém oddělení od Súdánu a stal se tak nejmladším státem světa. V roce 2013 v zemi propukl válečný konflikt vyvolaný neshodami mezi tehdejšími prezidentem Salvou Kiirem a viceprezidentem Riekem Macharem.

Prezident Kiir, patřící k etniku Dinků, které má v Jižním Súdánu největší zastoupení, nařkl v roce 2013 viceprezidenta Machara, patřícího k druhé nejzastoupenější etnické skupině v zemi, Nuerům, z pokusu o státní převrat. Machar nařčení však odmítá. Konflikt postupně vyeskaloval k rozdělení armády a propuknutí bojů napříč zemí.

V lednu 2014 podepsaly obě strany příměří, které bylo ale po měsíci prolomeno. V srpnu 2015 byla podepsána mírová dohoda, boje se však po roce opět obnovily. Další příměří bylo vyhlášeno a následně během několika hodin porušeno v prosinci 2017 a poté, se stejným výsledkem, v červnu 2018.

V polovině září tohoto roku byla po 15 měsících vyjednávání uzavřena druhá mírová dohoda. Riek Machar, momentálně žijící v exilu, se má dle dohody vrátit do země a znovu nastoupit na pozici viceprezidenta. Podle vedoucího Mise OSN v Jižním Súdánu je však nejslabším místem mírové dohody nedůvěra mezi stranami, která může komplikovat její implementaci.

Dívka držící Vlajku Jižního Súdánu [1]

Porušování lidských práv

Boje doposud vedly k nejméně 50 tisícům mrtvých, 1,7 milionu vnitřně vysídlených osob a 2,5 milionu uprchlíků. Komise OSN pro lidská práva v Jižním Súdánu (dále jen jako „Komise OSN“) uvedla ve zprávě z března 2018, že se súdánská armáda a s ní spřízněné ozbrojené složky dle dostupných důkazů dopouštějí vážného porušování lidských práv.

Dále také zpráva uvádí důvodné podezření z porušení humanitárního práva, a to jak obyčejového, tak psaného, konkrétně společného článku 3 ženevských úmluv, týkajícího se vnitrostátních ozbrojených konfliktů a Dodatkového protokolu II. o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter. Dle zprávy dochází k systematickým útokům proti civilnímu obyvatelstvu, k vraždám, mučení, znásilňování, nezákonnému zadržování, rabování vesnic, poškozování majet-

Humanitární krize v Jižním Súdánu [2]

ku a zhárství. Častým motivem bývá příslušnost k etnické skupině. Na základě informací Komise OSN a organizace Human Rights Watch existují důkazy o spáchání válečných zločinů a zločinů proti lidskosti.

Časté je také rekrutování dětských vojáků. Minimálně třetina škol v zemi byla poškozena, zničena, okupována nebo uzavřena. Mnoho dětí se nachází ve stavu podvýživy a organizace UNICEF také informovala o četných případech sexuálního násilí na dětech.

Dle březnové zprávy Komise OSN je sexuální násilí významným prvkem konfliktu. Členové ozbrojených složek se dle důkazů během armádních útoků dopustili znásilňování, včetně skupinového či několikaosobného a za užití nástrojů. Dále také nutili civilisty ke svlékání a prováděli na nich kastraci a obřízku. Častou motivací pak bývá příslušnost k etniku, politické přesvědčení či pohlaví. V období nejintenzivnějších bojů, mezi květnem a prosincem 2015, bylo dle Amnesty International přibližně 1400 osob znásilněno a 1200 zavražděno. Spáchané

trestné činy jsou však dle informací Komise OSN jen zřídka vyšetřovány a trestány.

Útoky proti humanitárním pracovníkům

Dle OSN je Jižní Súdán jednou z nejnebezpečnějších zemí pro humanitární pracovníky. Od začátku konfliktu do konce roku 2017 jich v zemi zahynulo nejméně 83. Amnesty International informovala, že strany konfliktu záměrně omezují přístup civilního obyvatelstva k potravinám.

Humanitární konvoje často čelí mnoha překážkám ze strany ozbrojených složek. Ty se také dopouštějí útoků na areály, kde žijí humanitární pracovníci, a rabují v místech, kde jsou skladovány potraviny určené pro humanitární pomoc. Z tohoto důvodu byly také některé organizace poskytující humanitární pomoc nuceny přesunout své pracovníky do bezpečnějších oblastí, což komplikuje dodávky potravin na místa, která jsou konfliktem nejvíce zasažena. V únoru 2017 byl v části země oficiálně vyhlášen hladomor a v listopadu 2017 bylo hladově-

ní vystaveno 1,25 milionu obyvatel Jižního Súdánu. OSN upozorňovalo na riziko dalšího hladomoru v roce 2018.

Reakce mezinárodních organizací

V polovině července tohoto roku přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci uvalující embargo na prodej zbraní do Jižního Súdánu. Z patnácti členů hlasovalo pro uvalení embarga devět, šest členů se zdrželo hlasování. Embargo platí do konce května 2019 a jeho cílem je zabránit násilí, k němuž v zemi dochází. Zákaz prodeje zbraní do Jižního Súdánu v Radě bezpečnosti OSN navrhovaly Spojené státy již v roce 2016, návrh však nebyl úspěšný. Společně s embargem Rada bezpečnosti dále prodloužila platnost sankcí vůči konkrétním osobám, které se podílejí na podněcování násilí v zemi. Rozhodla také nově o uplatnění sankcí vůči dalším dvěma osobám.

Evropská unie, která se společně s členskými státy podílela přibližně na 43 % nákladů na humanitární pomoc v Jižním Súdánu, uvalila na zemi zbrojní embargo již v roce 2011. V rezoluci o humanitární krizi v Jižním Súdánu z června letošního roku Evropský parlament (EP) odsoudil porušování lidských práv stranami konfliktu a upozornil, že verbování dětských vojáků a užívání znásilnění jako zbraně jsou válečným zločinem trestaným podle mezinárodního práva. EP také odsoudil útoky na humanitární pracovníky a vyzval strany konfliktu k umožnění bezpečného poskytování humanitární pomoci. V neposlední řadě EP uvítal kroky Africké unie podniknuté k vytvoření hybridního soudu, jehož vznik umožňuje jihosúdánská mírová dohoda z roku 2015.

Hybridní soud předpokládá jak mírová dohoda z roku 2015, tak mírová dohoda letošní. Soud má být vytvořen Africkou komisí, výkonným orgánem Africké unie. Cílem ustanovení soudu je vyšetření a stíhání pachatelů zločinů podle mezinárodního práva a také podle práva jihosúdánského, které byly spáchány od 15. prosince 2013. Konkrétně zakládají obě mírové dohody věcnou příslušnost soudu pro zločin genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a další zločiny podle mezinárodního práva a práva Jižního Súdánu, včetně genderově motivovaných trestných činů a sexuálního násilí.

Fronta na vodu v uprchlickém táboře [3]

Jižní Súdán je však již dlouhou dobu kritizován mnohými mezinárodními organizacemi pro své otálení s vytvořením tohoto soudu. Komise OSN pro Jižní Súdán již několikrát vyzývala zemi k podepsání memoranda, jež Africká komise potřebuje k jeho ustavení. Březnová zpráva Komise OSN uvádí, že tato prodleva je signálem pro ty, kteří v zemi porušují lidská práva, že nebudou pohnáni k odpovědnosti. Dle předsedkyně Komise OSN Yasmin Sooky má v tuto chvíli země možnost vydat se cestou míru a nebo naopak cestou ušlých příležitostí.

Zdroje

- Amnesty International. 2017. Untold suffering in South Sudan as conflict enters fifth year. London: Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2017/12/end-the-suffering-of-south-sudanese-people-now/>).
- European Parliament. 2018. Resolution on the Humanitarian Crisis in South Sudan. Brussels: EU Publishing (http://www.europarl.europa.eu/intcoop/acp/2018_bxl/pdf/AP102.583EN.pdf).
- Human Rights Council. 2018. Report of the Commission on Human Rights in South Sudan. Geneva: United Nations (https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session37/Documents/A_HRC_37_71_EN.docx).
- United Nations. 2018. 'Commission on Human Rights Urges South Sudan to make peace and justice a reality'. UN News. 17 September 2018 (<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23576&LangID=E>).

Fotografie

- [1] Dívka držící Vlajku Jižního Súdánu na den nezávislosti, autor: USAID Africa Bureau, 2011, zdroj: Flickr, public domain.
- [2] Humanitární krize v Jižním Súdánu, autor: Civil Protection and Humanitarian Aid Operations department, 2013, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND-2.0.
- [3] Fronta na vodu v uprchlickém táboře, autor: Oxfam International, 2012, zdroj: Flickr, CC BY-NC-ND-2.0.

Pákistán kritizuje Čínu za chování k etnickým muslimům

Martin Pracný

Pákistán požádal Čínu, aby zmírnila své kroky vůči etnickým muslimům v provincii Sin-ťiang. Jedná se o první veřejnou kritiku ze strany muslimské země vůči Číně a její politice v západní provincii země.

V provincii Sin-ťiang (anglický přepis Xinjiang), která se celým názvem nazývá Ujgurská autonomní oblast Sin-ťiang, žije přibližně dvanáct milionů muslimů. Čínská vláda zde provádí rozsáhlou kampaň, jejímž cílem je potírat extremismus a jiné chování, které je podle Pekingu bezpečnostní hrozbou. Výsledkem této kampaně byly mezinárodní protesty na podporu muslimů a obvinění Číny z porušování lidských práv, ovšem muslimské země proti dané politice Číny až dosud neprotestovaly.

Podle pákistánských novin The National federální ministr pro náboženské záležitosti a harmonii mezi náboženstvími, Noor-ul-Haq Qadri, řekl, že striktní nařízení a zákony spíše způsobují opačný efekt a extrémismus ještě více rozdmýchávají. V tomto případě je podle pákistánského ministra k dosažení harmonie na čínském území potřeba hlavně trpělivosti. Sám také údajně nabídl vyslání pákistánských odborníků, kteří by měli v provincii pomoci čínské vládě s muslimskou komunitou.

Číňané drží v internačních táborech příslušníky etnických menšin

Kritické hlasy proti Pekingu se začaly ozývat poté, co Organizace spojených národů zveřejnila zprávu, podle které se v čínských internačních táborech nachází až 1 milion osob původem ze Sin-ťiang. Mezi těmito internovanými osobami najdeme příslušníky mnoha etnických skupin, které vyznávají převážně islám. Jedná se hlavně o Ujgury a Kazachy, ale najdeme zde i další menšiny. Lidskoprávní aktivisté, výzkumní pracovníci a média dokumentují hromadná zatýkání a pronásledování muslimů, jejichž výsledkem je potlačení kulturního a náboženského života v Sin-ťiang.

Muž ujgurského etnika [1]

Čínští sousedé a ekonomičtí partneři jsou stále více znepokojeni děním v Sin-ťiang. Situace začala eskalovat v posledních dvou letech, a to s příchodem tajemníka komunistické strany Chen Quangua, který zde byl převelen z Tibetu, kde působil v roli tajemníka pět let.

V březnu tohoto roku požadovali zákonodárci z Gilgit-Baltistánu, tedy z pákistánské části Kašmíru, která je součástí Čínsko-Pákistánského ekonomického koridoru, aby čínské úřady propustili 50 ujgurských žen, které se provdaly za muže pákistánské národnosti. Jejich manželé byli zadrženi v provincii Sin-ťiang a obviněni z blíže nedefinovaného terorismu. Ovšem tyto požadavky nepřicházejí pouze z Pákistánu. Například také v Kazachstánu stovky kazašských rodin vyzývají svou vládu, aby vyvíjela tlak na Čínu s cílem propuštění jejich příbuzných, kteří jsou zavřeni v internačních táborech.

Do provincie Sin-ťiang přijíždí stále více turistů

Peking opakovaně obhájí své postupy v Sin-ťiang. Například čínské ministerstvo zahraničí argumentuje tím, že skutečnost, že do Sin-ťiang míří mnoho turistů, dokazuje současnou dobrou situaci

Protest na podporu Ujgurů [2]

v této provincii. Do oblasti, která je podle ministerstva bezpečná, stabilní a harmonická, skutečně míří mnoho zahraničních a čínských turistů. Počet návštěvníků regionu se v roce 2017 zvýšil o více než 30 % oproti předchozímu roku.

V září protikorupční čínské oddělení uvedlo, že vyšetřuje Nur Bekriho, předsedu agentury pro energetické plánování a jednoho z nejvýše postavených představitelů ujgurského etnika. Bekri je podle novin People's Daily obviněn z vážného porušení disciplíny a práva. Tento termín je často eufemismem pro korupci. Bekriho případ ovšem nemusí souviset s represemi v Sin-ťiangu, ale podle lidskoprávních aktivistů bylo sesazení úředníků a státních pracovníků z menšinových etnik další částí kampaně čínské vlády. Nur Bekri působil od roku 2008 do 2014 jako guvernér Sin-ťiangu a byl jedním z mála ujgurských úředníků, kteří získali post na národní úrovni. Sám také podpořil většinu restriktivní politiky Číny v Sin-ťiangu.

Tahir Imin, univerzitní profesor a aktivista ujgurského původu, který žije v USA, k zatčení Nur Bekriho řekl toto: „Osud Nur Bekriho je signálem pro všechny Ujgury, že bez ohledu na to, jak jste věrní čínské komunistické straně, jste pro ně vždy nepřítelem.“

Zdroje

Kuo, Lily. Pakistan criticises China over treatment of ethnic Muslims. The Guardian. 21. 9. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/21/pakistan-criticises-china-over-treatment-of-ethnic-muslims>).

Barker, Memphis. Chinese crackdown separates Pakistani husbands from Uighur wives. The Guardian. 15. 3. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/mar/15/chinese-crackdown-separates-pakistani-husbands-from-uighur-wives>).

Fotografie

[1] Muž ujgurského etnika, autor: Gusjer, wikimedia commons, CC BY 2.0

[2] Protest na podporu Ujgurů, autor: Farzin, flickr, CC BY-NC-SA 2.0

4) Česká republika a lidská práva

Připravila Lucie Nechvátalová

Soud poprvé propustil na svobodu člověka odsouzeného na doživotí

*Barbora Antonovičová a
Lucie Nechvátalová*

Koncem srpna letošního roku byl poprvé v České republice soudem podmíněně propuštěn vězeň odsouzený k doživotnímu trestu odnětí svobody. Františkovi Müllerovi byl uvedený trest uložen v roce 1998 za pokus o vraždu klenotníka v Německu. Mezi odsouzenými na doživotí byl Müller v České republice jediným, který nikoho nepřipravil o život.

Základní fakta případu

František Müller se společně se spolupachatelem pokusili v březnu 1995 vykrást německé klenotnictví, při čemž klenotník utrpěl průstřel hlavy. Přežil jen díky včasné lékařské pomoci, zůstaly mu však trvalé následky. Německé soudy v roce 1998 uložily Müllerovi za pokus o vraždu trest doživotního odnětí svobody. Spolupachatel, který klenotníkovi průstřel hlavy způsobil Müllerem přinesenou zbraní, byl souzen v ČR a byl mu uložen trest odnětí svobody na 13,5 roku.

Cizinecký úřad v Mnichově následně vydal rozhodnutí o vyhoštění Müllera a Bavorské státní ministerstvo spravedlnosti požádalo ČR, aby jej v souladu s Úmluvou o předávání odsouzených osob z roku 1983 převzala k výkonu trestu. V žádosti ministerstvo uvedlo, že očekává, že délka trestu odnětí svobody nebude změněna, přičemž nejkratší přípustná délka trestu dle německého práva v tomto případě byla 15 let. České soudy následně rozhodnutí německých soudů uznaly (Vrchní soud v Praze poté, co Krajský soud v Praze sice rozhodnutí uznal, ale trest přeměnil na 15 let odnětí svobody nepodmíněně, tento trest zrušil a rozhodl o trestu odnětí svobody na doživotí bez přeměny) a pachatel si od roku 2009 svůj doživotní trest odpykával v české věznicí.

Ilustrační foto [1]

První a druhá stížnost k ÚS a stížnost k ESLP

František Müller se poprvé obrátil na Ústavní soud v roce 2008 se stížností, v níž nesouhlasil s uznáním německých rozhodnutí českými soudy a se svým předáním k výkonu trestu do ČR mimo jiné proto, že v Německu bylo možné žádat o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody na doživotí již po 15 letech, kdežto v ČR až po 20 letech. Upozornil také na rozdílné přístupy k ukládání doživotního trestu odnětí svobody v ČR a v Německu. Stěžovatel tedy namítal zhoršení svého trestněprávního postavení.

Ústavní soud se s názorem stěžovatele neztotožnil a stížnost odmítl. Uvedl především, že „[t]rest doživotí, uložený německými soudy, je druhem i „délkou“ slučitelný s právním řádem České republiky. Rozhodnutím o jeho pokračování nedošlo ani k jeho zprůsnění.“ A dále

Evropský soud pro lidská práva [2]

doplnil, že „[p]ouze výrok, resp. rozhodnutí o zařazení stěžovatele do konkrétního typu věznice pro výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody, které je součástí rozhodnutí o „výkonu“ uznaného cizozemského rozhodnutí, nikoli vlastní rozhodnutí o „uznání“ cizozemského rozhodnutí, může mít za následek zhoršení trestně právního postavení stěžovatele. Ústřední zásadou pro rozhodování soudu o výkonu uznaného trestního rozsudku cizího státu je taková změna podmínek výkonu trestu, která nesmí vést k celkovému zhoršení postavení odsouzeného... Jak však správně uvedl odvolací soud, podmíněné propuštění je skutečnost, která může, ale nemusí nastat a její zohledňování při rozhodování o uznání rozsudku cizího státu a trestu není možné.“

Pro úplnost je vhodné dodat, že František Müller se u Ústavního soudu bránil i proti následným rozhodnutím českých soudů o vykonání jeho doživotního trestu na území ČR a zařazení do věznice s ostrahou. Nebyl však úspěšný a Ústavní soud jeho stížnost odmítl, neboť dospěl v souladu s názorem obecných soudů k závěru, že vykonání trestu na území ČR a zařazení stěžovatele do věznice s ostrahou nezhoršuje jeho procesní postavení. Především uvedl, že výhody spočívající v ukládání určitých menších omezení odsouzeným v původní věznici stěžovatele v Německu, než která jsou ukládána odsouzeným ve věznicích s ostrahou v ČR, jsou v jeho případě vyváženy výhodou výkonu trestu v mateřské zemi.

S ohledem na neúspěch na vnitrostátní úrovni podal odsouzený v roce 2009 stížnost k Evropskému

soudu pro lidská práva (dále i „ESLP“). Namítal porušení čl. 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva“), tedy především, že mu byl českými soudy uložen trest, který nebyl v ČR ukládán za jím spáchaný trestný čin (poukazoval především na to, že se soudy nezabývaly podmínkami stanovenými v obecné části v té době účinného trestního zákona, které musely být splněny pro udělení výjimečného trestu, přičemž v případě stěžovatele dle jeho názoru splněny nebyly), a že mu tyto soudy zhoršily jeho procesní postavení, neboť podmínky pro výkon trestu jsou v ČR přísnější, především pak z hlediska podmíněného propuštění. ESLP zhodnotil, že trest byl uložen stěžovateli v Německu a ČR pouze německá rozhodnutí uznala a rozhodla, že trest může být vykonán na jejím území. Nepovažoval tak české soudy za ty, které rozhodovaly o trestném činu spáchaném stěžovatelem a které mu uložily za tento čin trest ve smyslu čl. 7 Evropské úmluvy. Jeho stížnost proto odmítl.

Nepropuštění z výkonu trestu odnětí svobody a třetí ústavní stížnost

Odsouzený v roce 2014 podal žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu. Okresní soud v Sokolově a následně ani Krajský soud v Plzni mu však nevyhověly. Soudy v tomto případě aplikovaly § 88 odst. 5 trestního zákoníku, který stanovuje, že není možné podmíněné propuštění osoby odsouzené k doživotnímu odnětí svobody dříve než po

Ústavní soud ČR [3]

vykonání dvaceti let tohoto trestu. Odsouzený v době podání žádosti vykonal pouze 16,5 roku trestu, a proto obecné soudy jeho žádost považovaly za předčasnou, a tudíž ji ani meritorně nezkoumaly.

Stěžovatel podal proti rozhodnutím ústavní stížnost, v níž namítal, že se obecné soudy vůbec nezabývaly jeho ústavněprávní argumentací. Upozorňoval, že německá rozhodnutí v jeho případě neobsahovala výrok o zvláštní tíži viny, který by znamenal sníženou možnost jeho nápravy. Také zdůraznil, že poškozený útok přežil a jeho spolupachatel byl odsouzen „pouze“ k 13,5 letům odnětí svobody. A poukazyval také na významné rozdíly v právních úpravách trestů v České republice a Německu.

Odsouzený konkrétně uvedl, že německá úprava stanovuje doživotní trest zásadně jako obligatorní trest za vraždu, a to i ve stadiu pokusu. V České republice je doživotní trest určen pro pachatele, u nichž jsou dány ještě další výjimečné okolnosti. Na druhou stranu v Německu je možné odsouzeného na doživotí propustit po vykonání nejméně patnácti let trestu, česká právní úprava požaduje odpykání minimálně dvaceti let trestu. Situaci, kdy na něj dopadal přísnější trest podle německého práva a přísnější podmínky pro podmíněné propuštění podle českého práva, považoval stěžovatel za rozpornou se zásadou rovnosti ve smyslu čl. 1 Listiny a zákazem retroaktivity v čl. 40 odst. 6 Listiny a čl. 7 Evropské úmluvy.

Ústavní soud se ve svém nálezu především zabýval otázkou, zda měl stěžovatel ústavní právo na věcné projednání žádosti o podmíněné propuštění před českými soudy v době, kdy ještě neuplynula jasně stanovená dvacetiletá lhůta daná českým trestním zákoníkem, kterou neshledal protiústavní.

Dle jeho názoru žádný mezinárodní závazek (s aplikační předností) nestanovuje jinou lhůtu, kterou by byly soudy povinny aplikovat, než tu, která vyplývá z § 88 odst. 5 trestního zákoníku. Úmluva o předávání odsouzených osob nadto stanovuje, že rozhodnutí o výkonu trestu se řídí právním řádem vykonávajícího státu, v tomto případě České republiky.

Dále konstatoval, že rozhodování o uznání či přeměně trestu vysloveného cizozemským rozhodnutím (o němž již bylo v případě stěžovatele rozhodnuto obecnými soudy i Ústavním soudem v roce 2008 a 2009) a rozhodování o podmínkách výkonu trestu jsou z hlediska ústavního práva dvě odlišné věci. Podmínky (i časové) pro uplatnění podmíněného propuštění nelze dle něj považovat za součást uloženého trestu, ačkoliv jsou od něj odvozeny, ale za součást nápravných snah trestní politiky státu. Ty je zákonodárce oprávněn, na rozdíl od úpravy trestnosti jednání a stanovení trestu za něj, upravit retroaktivně, a to s ohledem na změny, ke kterým v oblasti vězeňství a výkonu trestu v průběhu času (zvláště v průběhu výkonu mnohaletých trestů odnětí svobody) dochází.

Stěžovatel se tedy nemohl v daném případě dovolávat předvídatelnosti a neměnnosti podmínek podmíněného propuštění, neboť toto ústavní pořádek nezaručuje. A provázanost celkového systému trestní nápravné politiky v ČR vylučuje, aby byly např. právě podmínky podmíněného propuštění přizpůsobeny těm německým, pokud k tomu není ČR zavázána mezinárodním právem. Ústavní soud uzavřel, že stěžovatel nemá ústavní právo na možnost požádat o podmíněné propuštění, proto jeho stížnost zamítl.

Úspěšná opakovaná žádost o podmíněné propuštění

František Müller opětovně požádal o podmíněné propuštění z výkonu trestu na konci května 2017. Okresní soud v Sokolově tentokrát jeho žádosti vyhověl a v srpnu 2018 jej podmíněně propustil na

svobodu za současného uložení dohledu na dobu sedmi let. Jedná se o první případ, kdy byl pachatel odsouzený k trestu doživotního odnětí svobody podmíněně propuštěn soudem, konkrétně po 21 letech výkonu trestu (výkon trestu se počítal od jeho prvotního omezení na svobodě na počátku května 1997).

Soud jeho podmíněné propuštění odůvodnil tím, že odsouzený dosáhl náležité míry polepšení, nikdy nebyl kázeňsky trestán a chodil řádně do práce. Dlouhodobě také při výkonu trestu spolupracoval s jednou z nevládních organizací, která přijala záruku za dovršení nápravy odsouzeného. Dle rozhodnutí musí odsouzený nastoupit ihned do zaměstnání, kontaktovat Probační a mediační službu a musí se zdržet nadměrného požívání alkoholu. Okresní soud také na závěr zdůraznil, že trestní zákoník stanoví, že opětovné podmíněné propuštění z trestu odnětí svobody na doživotí není možné.

Závěr

V souvislosti s uvedeným případem vyvstává několik otázek. Předně, zda české soudy neměly, i s přihlédnutím k požadavkům německého ministerstva, rozhodnout o přeměně trestu, jak to učinil prvň Krajský soud v Praze, a to s ohledem na odlišné přístupy k trestu odnětí svobody v ČR a v Německu a ke konkrétním okolnostem případu stěžovatele.

Další otázky vyvstávají v souvislosti s § 91 odst. 4 trestního zákoníku, který stanovuje: „*Opětovné podmíněné propuštění z výkonu téhož trestu je možné po výkonu poloviny zbytku trestu a v případech uvedených v § 88 odst. 4 po výkonu dvou třetin zbytku trestu. Opětovné podmíněné propuštění z výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí není možné.*” Znamená to, že v případě spáchání méně závažné trestné činnosti v době podmíněného propuštění bude již jednou na doživotí odsouzený zbaven možnosti opětovného podmíněného propuštění? A není citované ustanovení, neumožňující opětovné podmíněné propuštění vězně odsouzeného na doživotí, v rozporu s judikaturou ESLP, konkrétně s rozhodnutím ve věci *Vinter a ostatní proti Spojenému království*, v níž soud konstatoval, že (právní či praktická) nemožnost podmíněného propuštění z doživotního trestu odnětí svobody je porušením čl. 3 Evropské úmluvy?

Závěrem je třeba uvést, že případ Františka Müllera se zdá být mezi téměř 50 českými vězni odsouzený-

Ilustrační foto [4]

mi na doživotí poměrně specifický – jde o případ vězně odsouzeného na doživotí v zahraničí, předaného k výkonu trestu do ČR, jeho jednání nemělo za následek ztrátu něčího života a aktivně se snažil o svou nápravu. Zároveň však tento případ ukazuje, že podmíněné propuštění není již v praxi nemožné ani pro vězně odsouzené na doživotí.

Poznámky

K uvedenému tématu doporučujeme k přečtení aktuální diplomovou práci Mgr. Ondřeje Klabačky z tohoto roku, v níž se zaměřil i na analýzu konkrétních rozhodnutí o podmíněném propuštění; doživotně odsouzeným vězňům se autor věnuje konkrétně např. na s. 44-45. Práce je dostupná zde: https://is.muni.cz/th/1sav9/Klabacka_DP_2018.pdf?cop=3437685.

Zdroje

- Nález Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2017, sp.zn. III. ÚS 1698/14.
- Rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 30. srpna 2018, sp. zn. 36 PP 62/2017.
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. září 2011, Müller proti České republice, stížnost č. 48058/09.
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 9. července 2013, Vinter a ostatní proti Spojenému království, stížnosti č. 66069/09, 130/10 a 3896/10.
- Říha, Matěj; Vaculík, Roman (Novinky.cz). 31. srpna 2018. Soud poprvé pustil na svobodu doživotně odsouzeného vězně. (W)
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. února 2009, sp. zn. I. ÚS 2853/08.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. června 2010, sp. zn. III. ÚS 3009/09.

Fotografie

- [1] Ostnatý drát, autor: jodylehigh zdroj: Pixabay.com, CC0 Creative Commons.
- [2] Evropský soud pro lidská práva, autor: hpgruesen, zdroj: Pixabay.com, CC0 Creative Commons.
- [3] Ústavní soud České republiky, zdroj: Wikipedia Commons, Creative Commons 3.0.
- [4] Střelná zbraň, autor: stevepb, zdroj: Pixabay.com, CC0 Creative Commons.

Když advokát radí klientovi lhát před soudy

Lukáš Novák

Advokát žádal svou klientku, aby podepsala antedatované smlouvy, které měl v úmyslu předložit jako důkazní prostředky v jejím sporu. Zastoupená však nepravdivé listiny odmítla podepsat a svůj spor prohrála. Protože měla za to, že se jednalo o pochybení advokáta, podala na něj žalobu o náhradu jí způsobené škody. Před obecnými soudy však neuspěla, a proto se obrátila na Ústavní soud.

Předcházející řízení

Stěžovatelka se nechala zastupovat advokátem ve sporu se zhotovitelem, po němž požadovala vrácení části sjednané částky za dílo, které dle jejího názoru vykazovalo nedostatky. Během tohoto řízení postoupila svou pohledávku na společnost zabývající se mimosoudním vymáháním pohledávek, přičemž k tomuto kroku došlo s vědomím jejího advokáta. Po postoupení pohledávky začal zhotovitel díla právem namítat chybějící aktivní legitimaci stěžovatelky, avšak její advokát před Okresním soudem v Mělníku (dále jen „okresní soud“) nepravdivě uvedl, že pohledávka byla zpětně postoupená na stěžovatelku, a to dne 30. 6. 2012. Okresní soud si vyžádal listinu, která by prokazovala zpětné postoupení pohledávky. Advokát dal následně pokyn stěžovatelce, aby podepsala smlouvu o zpětném postoupení pohledávky, antedatovanou na 30. 6. 2016, a tuto listinu mu poslala.

Stěžovatelka odmítla předat advokátovi listinu s nepravdivým údajem, a okresní soud tak její žalobu zamítl. Advokát na pokyn své klientky podal proti rozhodnutí okresního soudu odvolání ke Krajskému soudu v Praze (dále jen „krajský soud“). Opětovně vyzval svou klientku, aby podepsala další antedatovanou smlouvu, podle které by mohla stěžovatelka vymáhat postoupenou pohledávku svým jménem, avšak na účet společnosti, na kterou byla pohledávka postoupená. Stěžovatelka smlouvu nepodepsala, a krajský soud tak kvůli chybějící aktivní legitimaci stěžovatelky potvrdil rozhodnutí okresního soudu.

Ilustrační foto [1]

Žaloba proti advokátovi

Po neúspěšném řízení proti zhotoviteli díla podala stěžovatelka žalobu na náhradu škody proti svému bývalému advokátovi. Podle ní jí její zástupce nedostatečně informoval o následcích postoupení pohledávky, což podle ní mělo za následek, že neuspěla se svou žalobou proti zhotoviteli díla. Obvodní soud pro Prahu 4 a následně Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) zamítly žalobu stěžovatelky, přičemž argumentovaly tím, že mezi zamítnutím původní žaloby proti zhotoviteli díla a neinformováním stěžovatelky o následcích postoupení pohledávky neexistuje prokazatelná příčinná souvislost. Obecné soudy naopak poukázaly na to, že stěžovatelka neposkytla dostatečnou součinnost svému advokátovi, když odmítla podepsat smlouvu o zpětném postoupení pohledávky, a tedy z prohraného sporu není možné vinit jejího advokáta. Svých práv se stěžovatelka dovolávala i u Nejvyššího soudu (dále jen „NS“), avšak ten potvrdil rozhodnutí nižších soudů a dovolání odmítl jako nepřipustné.

Ústavní soud [2]

Co na to řekl Ústavní soud?

Případ se následně dostal před Ústavní soud (dále jen „ÚS“), který nejprve zkoumal otázku, zda stěžovatelka nepodepsáním a nepředáním antedatovaných smluv o zpětném postoupení pohledávky neposkytla advokátovi dostatečnou součinnost.

ÚS nejprve zdůraznil, že advokát nemůže po svém klientovi žádat, aby před soudem uváděl vědomě nepravdivé nebo zavádějící informace či předkládal takové důkazy, což plyne mimo jiné z Etického kodexu advokátů v Evropské unii či Etického kodexu České advokátní komory. V případě, že advokát vyzve svého klienta, aby před soudy uvedl vědomě nepravdivé nebo zavádějící informace či předložil takové důkazy, nezprostit se tím odpovědnosti za svá předchozí pochybení.

ÚS dále konstatoval, že je na vůli klienta, aby se rozhodl, zda bude postupovat tak, jak mu radí advokát, nebo ne. Soud dovozuje toto subjektivní právo přímo z ústavně chráněného práva jednotlivce na svobodné jednání dle čl. 2 odst. 3 Listiny. Pokud se tedy klient rozhodne, že nebude před soudem uvádět vědomě nepravdivé nebo zavádějící informace či předkládat takové důkazy, „soudy nemohou jednotlivce sankcionovat ani jakkoliv zhoršovat jeho právní postavení, protože zákon takové negativní důsledky nestanoví ani nemůže stanovit“. Zároveň pokud

klient takovýmto jednáním neposkytne součinnost svému advokátovi, nemůže tato skutečnost jít ve sporu mezi advokátem a klientem k tíži klienta.

Jak už bylo řečeno, městský soud argumentoval tím, že stěžovatelka neposkytla advokátovi potřebnou součinnost, když nepodepsala na jeho výzvu antedatované smlouvy, tudíž neúspěch v původním řízení nebylo možné připisovat advokátovi, ale stěžovatelce. Městský soud tak de facto zhoršil právní postavení stěžovatelky poté, co se rozhodla, že soudu nepředloží nepravdivé údaje. ÚS však konstatoval, že jednání, v rámci kterého se stěžovatelka rozhodla, že antedatované smlouvy nepodepíše, je chráněné čl. 2 odst. 3 Listiny a rozhodnutí městského soudu shledal protiústavním.

ÚS dále konstatoval, že městský soud porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces, a to tím, že se nevypořádal se všemi námitkami, které stěžovatelka v odvolání uvedla. Konkrétně se jednalo o námitku, že advokát neposkytl stěžovatelce dostatečné poučení o důsledcích postoupení pohledávky, avšak městský soud se k tomuto argumentu vůbec nevyjádřil. ÚS tak předmětné rozhodnutí městského soudu zrušil. Porušení práva na spravedlivý proces ÚS shledal i u rozhodnutí NS a toto rozhodnutí také zrušil.

ÚS na závěr upozornil obecné soudy, které se budou muset případem zabývat znovu, že skutečnost, že se stěžovatelka rozhodla nepostupovat podle pokynů svého advokáta, a tedy zabránila, aby byly soudu předloženy vědomě nepravdivé důkazy, není možné přičítat k tíži stěžovatelky. A dále uvedl, že pokud přesto soudy dospějí k závěru, že stěžovatelka neposkytla dostatečnou součinnost svému advokátovi v původním řízení, budou se muset vypořádat s námitkou stěžovatelky, že ji její advokát dostatečně nepoučil o významu zpětného postoupení pohledávky a obnovení aktivní legitimace pro výsledek původního řízení.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2018, sp.zn. II. ÚS 644/18.

Fotografie

[1] Ilustrační foto, autor: rawpixel.com, pxhere, CC0 Public Domain.

[2] Ústavní soud, autor: Millenium187, Wikimedia commons, CC BY-SA 3.0.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Kristýna Šulková

Vnitrostátní právo

Čep, D.: Základy trestní odpovědnosti právnických osob ve světle judikatury Nejvyššího soudu (1. část). Trestněprávní revue 9/2018.

Jelínek, J.: K chybějící právní úpravě tzv. prostorového odposlechu v trestním řádu. Bulletin advokacie 7-8/2018.

Mičkalová, L.: Několik poznámek k otázce zastavení soudního řízení ve věci zajištění cizinců. Bulletin advokacie 6/2018.

Pawliková, K.: Omezení vlastnického práva prostřednictvím komplexních pozemkových úprav. Soudní rozhledy 9/2018.

Štefko, M.: Výpověď pro nadbytečnost jako nástroj diskriminace z důvodu věku. Právní rozhledy 15-16/2018.

Tibitanzlová, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 1. část. Bulletin advokacie 6/2018.

Tibitanzlová, A.: Nutná obhajoba právnické osoby – ano, či ne? – 2. část. Bulletin advokacie 7-8/2018.

Vacová, R.: Problematika placení výživného dětem – splatnost výživného. Bulletin advokacie 6/2018.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Barancová, H.: Pojem zaměstnanec v evropské digitální perspektivě. Právní obzor 4/2018.

Lysina, P.: Zmiešaná zmluva ako prameň práva Európskej únie. Právní obzor 4/2018.

Tichý, L.: Brexit a některé jeho následky. Bulletin advokacie 7-8/2018.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Avanesova, M.- Naxera, V.: „Za ochranu křesťanství?“. postoje ruské pravoslavné církve vůči Západu a její místo v zahraniční politice Ruské federace. Mezinárodní vztahy 2/2018.

Babák, D.- Pitrová, M.: Hodnocení regulace lobbingu u EK a EP podle projektu Mezinárodních standardů nevládních organizací. Mezinárodní vztahy 2/2018.

Balabán, M.: Is global politics approaching a perilous interregnum? Mezinárodní politika. 28. 8. 2018.

Cardová, M.: Women's Rights in Saudi Arabia. Mezinárodní politika. 23. 9. 2018.

Rechtik, M.: Soudobá bezpečnostní politika Evropské unie v Mali. Vojenské rozhledy 3/2018.

Zbiral, R.: Odvolávání politiků občany: záchrana, či zhouba demokracie? Právní rozhledy 18/2018.

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Hlavní stránka

Informace

Události

Fotky

Komunita

Hodnocení

Příspěvky

👍 Tohle se mi líbí ▾ 📡 Sleduji ▾ ➦ Sdílet ⋮

📧 Poslat zprávu

Příspěvky

Centrum pro lidská práva sdílel(a) událost. ⋮

26. říjen v 20:39 · 🌐

Jste studenty práv? Potom si nenechte utéct příležitost utkat se v souboji argumentů v simulovaném soudním procesu! Liga lidských práv

Zatím žádné skóre

Centrum

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Rovněž působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Helena Kopecká: Absolvovala Právnickou fakultu UK. V minulosti pracovala jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. Působila jako stážistka OSN a následně jako konzultant na Zvláštních senátech soudů v Kambodži.

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala PF BVŠP v Bratislave. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí na Ministerstve spravodlivosti SR.

Bc. Petr Pospíšil: Petr studuje práva a evropská studia na UK. Ve středu jeho zájmu jsou mezinárodní trestní právo, lidská práva, institucionální a bezpečnostní otázky EU. Působí jako redaktor informačního portálu Euroskop.

Mgr. Nikola Klímová: Vystudovala mezinárodní vztahy na FSV UK a nyní studuje právo na PF UK. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, investiční arbitráž a lidská práva. Působila jako stážistka u Zvláštních senátů soudů v Kambodži.

Michaela Daňková: Michaela studuje na PrF MU. V rámci studia strávila jeden semestr na Aberystwyth univerzitě ve Walesu. Zajímá se o mezinárodní humanitární právo a právo duševního vlastnictví.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych

Monika je doktorandkou na PrF MU, vystudovala i žurnalistiku a sociologii na FSS MU. Zaměřuje se na mediální právo, lidská práva a technologie. Nyní hostuje na Tilburg Institute for Law, Tech & Society v Nizozemsku, kde zároveň studuje LLM v oboru lidských práv.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na FSS MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong Uni v Číně; člen Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. Lenka Vavrušová: Lenka vystudovala právo na Právnické fakultě MU. Zde pokračuje v doktorském studiu ústavního práva a působí jako asistentka soudce Nejvyššího soudu.

Tereza Bártová: Tereza vystudovala PF UK. Dříve pracovala v Organizaci pro pomoc uprchlíkům, v současnosti působí jako právní koncipientka a zaměřuje se na ochranu lidských práv, azylové a cizinecké právo.

Michal Kubica: Michal studuje magisterský studijní obor na PF MU, v současné době je ve druhém ročníku. Dlouhodobě se zajímá o systém ochrany lidských práv především v evropském kontextu.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Lukáš Hoder LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně a jako Fulbright Scholar studoval mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.) ve Washingtonu, DC. Působí v advokacii. Je autorem monografie *Transatlantické vztahy v době krize* (MUNI Press 2009) a textů na mezinárodněprávní a lidskoprávní témata.

Stážisté:

Martin Pracný: Martin je studentem magisterského oboru právo a právní věda na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Strávil rok na zahraničním pobytu v polské Poznani a zajímá se především o stav demokracie a situaci dodržování lidských práv v Polsku a v ostatních postkomunistických státech Evropy.

Nela Černotová: Nela studuje právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a ochranu lidských práv. Strávila jeden semestr na univerzitě v Mexiku, kde absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážuje také na MZV ČR.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na PrF MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, na ESLP a u VOP. Působí na NSS jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Mgr. Barbora Antonovičová: Barbora vystudovala PrF MU. Nyní pracuje jako právnička v Kanceláři veřejného ochránce práv, kde se zabývá právy osob se zdravotním postižením. Zajímá se také o dění v zahraniční politice. Mimo odborné aktivity má ráda angličtinu a plavání.

Lukáš Novák: Lukáš je studentem mezinárodních vztahů a evropských studií na Fakultě sociálních studií MU a magisterského oboru právo na Právnické fakultě MU. Zaujímá se především o ochranu lidských práv a problematiku demokratického deficitu v EU.

Kristýna Šulková: Kristýna studuje druhým rokem magisterský obor právo na Právnické fakultě v Olomouci. V rámci lidských práv ji nejvíce zajímá svoboda projevu a prozařování lidskoprávní problematiky do jiných právních odvětví, jako je rodinné či medicínské právo.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Lukáš Hoder, Lucie Nechvátalová | **Sazba** Michal Oščipovský | **ISSN** 1804-2392.